

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 4ος

**Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 /
Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:**

**«Αναμόρφωση των προγραμμάτων
σπουδών και συγγραφή νέων
εκπαιδευτικών πακέτων»**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος

Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ

Πρόεδρος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

**Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων
βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού
εκπαιδευτικού υλικού με βάση το
ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»**

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημ. Υπεύθ. Έργου

Γεώργιος Κ. Παληός

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγ. Ινστιτ.

**Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από
το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και
25% από εθνικούς πόρους.**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

**Νικόλαος Μπεζαντάκος, Καθηγητής
του Παν/μίου Αθηνών**

Αμφιλόχιος Παπαθωμάς, Επίκ.

Καθηγητής του Παν/μίου Αθηνών

**Ευαγγελία Λουτριανάκη, Φιλολόγος
Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπ/σης**

**Βασίλειος Χαραλαμπάκος,
Φιλολόγος**

ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Αλέξανδρος Κεσίσογλου, Αναπλ.

Καθηγητής του Παν/μίου Ιωαννίνων

Μαρίνα Δεδούλη, Σχολ. Σύμβουλος

Γεωργία Κατσαγάνη –

Γιαννακοπούλου, Φιλολόγος

Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπ/σης

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Δημήτριος Καλανδράνης,

Σκιτσογράφος

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Σπυρίδων Καράμπαλης, Φιλόλογος

**ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ
ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ**

**Σωτήριος Γκλαβάς, Μόνιμος
Πάρεδρος του Παιδαγωγικού
Ινστιτούτου**

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Σεβαστιανή Μακρή, Ζωγράφος

**ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ**

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

**Ομάδα Εργασίας
Αποφ. 16158/6-11-06 και
75142/Γ6/11-7-07 ΥΠΕΠΘ**

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**Νικόλαος Μπεζαντάκος
Αμφιλόχιος Παπαθωμάς
Ευαγγελία Λουτριανάκη
Βασίλειος Χαραλαμπάκος**

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ

Ελληνικά Γράμματα

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 4ος

Ένα άδικο παράπονο

Α. Κείμενο Ο μύθος του Αισώπου που θα μελετήσετε παρουσιάζει με χιουμοριστικό τρόπο πώς ένα μεγαλύτερο σε μέγεθος και ανώτερο σε μυϊκή δύναμη ον μπορεί να ηττηθεί από έναν αμελητέο στην όψη και ανίσχυρο φαινομενικά αντίπαλο.

Λέων κατεμέμφετο Προμηθεά
πολλάκις, ὅτι μέγαν αὐτὸν
ἔπλασεν καὶ καλὸν καὶ τῶν ἄλλων
θηρίων δυνατώτερον· τοιοῦτος δὲ
ᾧν», ἔφασκε, τὸν ἀλεκτρυόνα
φοβοῦμαι». Καὶ ὁ Προμηθεὺς
ἔφη: Τί με μάτην αἰτιᾷ; Τὰ γὰρ ἐμὰ
πάντα ἔχεις, ὅσα πλάττειν
ἐδυνάμην· ἡ δέ σου ψυχὴ πρὸς
τοῦτο μόνον μαλθακὴ ἐστι».
Ἔκλαιεν οὖν ἑαυτὸν ὁ λέων καὶ

τῆς δειλίας κατεμέμφετο καὶ τέλος ἀποθανεῖν ἠθέλεν. Οὕτω δὲ γνώμης ἔχων ἐλέφαντι περιτυγχάνει καὶ ὄρων διαπαντὸς τὰ ὦτα κινουῖντα, Τί πάσχεις», ἔφη, καὶ τί ποτε οὐδὲ μικρὸν ἀτρεμεῖ σου τὸ οὖς;» Καὶ ὁ ἐλέφας κατὰ τύχην περιπτάντος αὐτῷ κώνωπος, «Ὁρᾶς», ἔφη, τοῦτο τὸ βραχύ, τὸ βομβοῦν; Ἦν εἰσδύνη μου τῆ τῆς ἀκοῆς ὁδῷ, τέθνηκα». Καὶ ὁ λέων, «Τί οὖν ἔτι ἀποθνήσκειν», ἔφη, με δεῖ τοσοῦτον ὄντα καὶ ἐλέφαντος εὐτυχέστερον, ὅσον κρείττων κώνωπος ὁ ἀλεκτρυών; »

Μῦθος του Αἰσώπου (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

κατεμέμφετο = (οριστ. παρατ. ρ. καταμέμφομαι) = κατηγορούσε (πβ. ν.ε.: μομφή, μεμπτός, αξιόμεμπτος)

ὁ καλός, ἡ καλή, τὸ καλόν = όμορφος

τοιοῦτος δὲ ὢν (επιρρ. εναντ. μτχ.) = παρόλο που είμαι τέτοιος

ἔφασκε = έλεγε (πβ. ν.ε.: αποφατικός, αντιφατικός)

ὁ ἀλεκτρυών = ο πετεινός

τί με μάτην αἰτιᾷ (β' εν. οριστ. ενεστ. ρ . αἰτιάομαι, αἰτιῶμαι); = γιατί με κατηγορείς άδικα; (πβ. ν.ε.: αιτίαση, αναίτιος, αιτιώδης)

τὰ γὰρ ἐμά (κτητ. αντων.) πάντα ἔχεις, ὅσα πλάττειν ἔδυνάμην =

γιατί έχεις όλα τα δικά μου, όσα
μπορούσα να δημιουργήσω
πρὸς τοῦτο μόνον μαλθακή ἐστὶ =
σε αυτό μόνο δειλιάζει

ἔκλαιεν ἑαυτόν = ἔκλαιγε τον
εαυτό του

τέλος = τελικά

οὔτῳ δὲ γνώμης ἔχων ἑλέφαντι
περιτυγχάνει καὶ ὄρων (μτχ. ενεστ.
ρ. ὀράω, ὀρῶ) διαπαντός τὰ ὦτα
(ουσ. τὸ οὔς) κινουῖντα (μτχ. ενεστ.
ρ. κινέω, κινῶ)...ἔφη = κι ενώ
βρισκόταν σε αυτή την κατάσταση,
συναντάει έναν ελέφанта και
βλέποντας τον να κουνάει συνεχῶς
τα αυτιά του (πβ. ν.ε.:
ωτορινολαρυγγολόγος)... εἶπε

πάσχω = παθαίνω

τί ποτε οὐδὲ μικρὸν ἀτρεμεῖ =
(οριστ. ενεστ. ρ. ἀτρεμέω, ἀτρεμῶ)

σου τὸ οὐ̃ς = γιατί επιτέλους δε
μένει ακίνητο ούτε για λίγο το αυτί
σου; (πβ. ν.ε.: τρεμούλα, τρόμος)
κατὰ τύχην περιπτάντος αὐτῷ
κώνωπος (μτχ. αορ. ρ. περιπέτομαι)
= καθώς ένα κουνούπι πέταξε
τυχαία γύρω του (πβ. ν.ε.:
πτήση, πτητικός)
ὁ βραχύς, ἡ βραχεῖα, τὸ βραχύ =
ο κοντός, ο μικρός
τὸ βομβοῦν (μτχ. ενεστ. ρ.
βομβέω, βομβῶ) = που βουίζει (πβ.
ν.ε.: βόμβος, βομβητής, βόμβα)
ἦν εἰσδύνη (υποτ. ενεστ. ρ.
εἰσδύνω) μου τῆ̃ τῆ̃ς ἀκοῆς ὁδῶ̃ =
αν μπει στο αυτί μου
τέθνηκα (οριστ. παρακ. ρ. θνήσκω)
= πεθαίνω, υποφέρω
τί οὖν ἔτι ἀποθνήσκειν με δεῖ
τοσοῦτον ὄντα καὶ ἐλέφαντος

εὐτυχέστερον; = γιατί, λοιπόν, πρέπει πια να πεθάνω, αφού είμαι τόσο μεγάλος και πιο τυχερός από τον ελέφанта;

ὅσον κρείττων (συγκρ. βαθμ. επιθ. ἀγαθός) **κώνωπος** (β' ὅρος σύγκρισης) **ὁ ἀλεκτρυών** = ὅσο δυνατότερος είναι ο πετεινός από το κουνούπι

Ερμηνευτικά σχόλια *Προμηθεύς:*

Τιτάνας ή γιος Τιτάνα, ευεργέτης και, κατά άλλη εκδοχή, δημιουργός του ανθρώπινου γένους. Όταν οι θεοί έπλασαν τα ζώα και τον άνθρωπο, ανέθεσαν στον Προμηθέα και τον Επιμηθέα να τα εξοπλίσουν με τα κατάλληλα εφόδια. Ο Επιμηθεύς επέδειξε απερισκεψία κατά τη διαδικασία αυτή και, όταν αργότερα ήρθε ο Προμηθεύς να επιθεωρήσει

το έργο του, βρήκε τον άνθρωπο γυμνό και ανυπεράσπιστο. Τότε αναγκάστηκε να κλέψει από την Αθηνά και τον Ήφαιστο τη φωτιά και τις σχετικές με αυτήν τεχνικές γνώσεις και προίκισε με αυτές τον άνθρωπο, σώζοντάς τον έτσι από τον αφανισμό (βλ. Πλάτων, *Πρωταγόρας* 320d-322a). Ο μύθος του Αισώπου που διαβάσατε ακολουθεί την άλλη εκδοχή, σύμφωνα με την οποία ο Προμηθεύς υπήρξε ο δημιουργός του ανθρώπινου γένους και των ζώων έπλασε τον άνθρωπο από πηλό και φωτιά με τη βοήθεια της Αθηνάς και γέννησε με την Πανδώρα τον Δευκαλίωνα, τον γενάρχη των ανθρώπων.

**Ο Προμηθεύς τιμωρείται
για την ευεργεσία του
προς τους ανθρώπους
(6ος αι. π.Χ. Μουσείο
Βατικανού)**

Ερωτήσεις

- 1. Για ποιον λόγο κατηγορούσε τον Προμηθέα το λιοντάρι και πώς απάντησε εκείνος;**
- 2. Γιατί ο ελέφαντας φοβόταν το κουνούπι;**
- 3. Ποιο συμπέρασμα έβγαλε το λιοντάρι από όσα του είπε ο ελέφαντας; Ποιο νομίζετε ότι είναι το επιμύθιο (συμπέρασμα, δίδαγμα) της ιστορίας που διαβάσατε;**

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

ἄρχω

[= αρχίζω, κυβερνώ, είμαι αρχηγός]

θ. ἀρχ-

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο
ἄρχεται]

Ομόρριζα απλά

Αρχαία Ελληνική

ὁ ἀρχός [= ο αρχηγός],

ἀρχεύω [= είμαι αρχηγός]

Αρχαία / Νέα Ελληνική

ἡ ἀρχή, ὁ ἄρχων (-οντας),

ἀρχίζω, ἀρχικός, ἀρχαῖος,

ἡ ἀρχαιότης (-τητα), **ἀρχαϊκός,**

ἀρχαίζω [= μιμούμαι τον τρόπο των
αρχαίων], **τὸ ἀρχεῖον** (-ο)

Νέα Ελληνική

αρχάριος, αρχονταρίκι [= χώρος μοναστηριού για την περιποίηση των επισκεπτών], αρχοντιά, αρχοντικός

Ομόρριζα σύνθετα

Αρχαία Ελληνική

ὁ ἀρχιθεωρός [= ο αρχηγός],
ἀρχέχορος [= ο πρώτος του χορού],
ἀρχέκακος [= ο πρώτος αίτιος του κακού], ἀρχηγετῶ [= ξεκινώ],
ὁ πείθαρχος [= υπάκουος],
ἐξάρχω [= αρχίζω κάτι],
ἡ τριηραρχία

Αρχαία / Νέα Ελληνική

ὁ ἀρχηγός, ὁ ἀρχάγγελος,
ἀρχέγονος [= αυτός που υπάρχει

από την εμφάνιση του όντος,
πρώτος], τὸ ἀρχέτυπον (-ο)
[= πρωτότυπο], ὁ ἀρχιερεὺς (-έας),
ὁ ἀρχιτέκτων (-ονας), ἡ ἀρχαιολο-
γία, ἡ ἀρχαιρεσία [= εκλογή αρχό-
ντων], ἀρχαιοπρεπής, ὑπάρχω,
ὁ ἔξαρχος [= (α.ε.) αρχηγός, (ν.ε.)
εκκλησιαστικός αντιπρόσωπος],
ἡ μοναρχία, ὁ δήμαρχος, ὁ φρού-
ραρχος, ἄναρχος, ὁ γενάρχης
[= ο προπάτωρ], ὁ γυμνασιάρχης,
ἡ πειθαρχία, ὁ πατριάρχης

Νέα Ελληνική

αρχηγείο, αρχοντοχωριάτης,
αρχοντόσπιτο, αρχιμηνιά,
αρχιπέλαγος, αρχιστράτηγος,
αρχαιογνωσία, αρχαιοελληνικός,
αρχαιοκάπηλος, αρχαιοδίφης,
αρχαιομαθής, αρχειοθετώ,
πλοίαρχος, εργοστασιάρχης,

θιασάρχης, λυκειάρχης,
οικογενειάρχης, ποιμενάρχης,
φεουδάρχης, εξαρχής

Ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της ν.ε. που δίνονται στη στήλη Α΄ με αυτές της στήλης Β΄ και να σχηματίσετε αποδεκτές φράσεις:

A΄	B΄
1. έξαρχος	α. ύφος
2. άναρχος	β. Αρχιερεύς
3. αρχαιοπρεπής	γ. ένστικτο
4. αρχαιολογικός	δ. πειθαρχία
5. στρατιωτικός	ε. Θεός
6. Μέγας	στ. Πανάγιος
7. αρχέγονος	Τάφος
	ζ. εύρημα

2. Να συμπληρώσετε τα κενά με λέξεις της ν.ε. ετυμολογικώς συγγενείς με εκείνες του Λεξιλογικού Πίνακα:

ουσιαστικό	ουσιαστικό	επίθετο
ο δήμαρχος	η	
ο	η μοναρχία	
ο έξαρχος		
ο πατριάρχης	η	
	η πειθαρχία	
ο αρχηγός		
ο άναρχος	η	

3. Να χρησιμοποιήσετε τις παρακάτω λέξεις / φράσεις σε προτάσεις της ν.ε., ώστε να αναδειχθεί η διαφορά στη σημασία τους:

α. κατ' αρχάς

β. κατ' αρχήν

γ. αρχικά

B2. Ετυμολογικά

Παραγωγή επιθέτων

Παραγωγή επιθέτων από ρήματα (α' μέρος)

**Επίθετα παράγωγα από ρήματα
είναι:**

**κυρίως ρηματικά
επίθετα
με καταλήξεις
-τέος, -τος**

**άλλα επίθετα
παράγωγα από
ρήματα**

**Στον πίνακα που ακολουθεί
εξετάζονται τα κυρίως ρηματικά
επίθετα.**

Ρηματικά επίθετα σε -τος

Σημαίνουν:

- ό,τι και η μετοχή παθητικού παρακειμένου του ρήματος από το οποίο παράγονται.

γράφω > γραπτός (= γραμμένος)

- εκείνον που μπορεί να πάθει ό,τι σημαίνει το ρήμα από το οποίο παράγονται.

ἄπτομαι > ἄπτός (= αυτός που μπορεί να δεχτεί το άγγιγμα κάποιου)

- εκείνον που αξίζει να πάθει ό,τι σημαίνει το ρήμα από το οποίο παράγονται.

θαυμάζω > θαυμαστός

- ό,τι και η (ενεργητική ή παθητική) μετοχή ενεστώτα ή αορίστου του ρήματος από το οποίο παράγονται.

**θνήσκω > θνητός (= ὁ θνήσκων),
πράττω > ἄπρακτος (= αὐτός που
δεν ἔπραξε)**

Ρηματικά επίθετα σε -τεος

Σημαίνουν:

• εκείνον που πρέπει να πάθει ὅ,τι
σημαίνει το ρήμα από το οποίο
παράγονται.

**γράφω > γραπτέος (= αὐτός που
πρέπει να γραφεί)**

 Παρατήρηση.

Τα κυρίως ρηματικά επίθετα
γενικά είναι **δευτερόκλιτα**
τρικατάληκτα π.χ. **λυτός, λυτή,**
λυτόν. Ὅμως τα **σύνθετα σε -τος**
είναι (προπαροξύτονα)
δικατάληκτα, π.χ. **ὁ/ἡ ἄλυτος, τὸ**
ἄλυτον.

Ασκήσεις

1. Να δώσετε πέντε παραδείγματα ρηματικών επιθέτων της α.ε. που χρησιμοποιούνται και στη ν.ε.

2. Να σχηματίσετε παράγωγα επίθετα από τα παρακάτω ρήματα που να φανερώνουν αυτόν που μπορεί ή αξίζει να πάθει ό,τι δηλώνει το ρήμα:

ἀγαπάω, ἀγαπῶ > _____
βαίνω (θ. βα-) > _____
σέβομαι > _____
ὀράω, ὀρῶ > _____

3. Να σχηματίσετε ρηματικά επίθετα σε **-τος** από τα παρακάτω ρήματα:

πλέκω > _____
γιγνώσκω > _____
(θ. γνω-σ-)

ρέω (θ. ρυ -) > _____
καλέω, καλώ > _____
(θ. κλη-)

4. Να γράψετε από ποια ρήματα παράγονται και τι σημαίνουν τα επίθετα:

διδασκτέον < _____
έπιτρεπτέον < _____
θεραπευτέος < _____
λεκτέος < _____
νομιστέος < _____

Γ1. Γραμματική

1. Γ' κλίση ουσιαστικών

α. Ακατάληκτα διπλόθεμα
οδοντικόληκτα σε -ων (γεν. -οντος)

	ενικός αριθμός	
ονομ.	ὁ	γέρων
γεν.	τοῦ	γέροντος
δοτ.	τῷ	γέροντι
αιτ.	τόν	γέροντα
κλητ.	(ὦ)	γέρον

	πληθυντικός αριθμός	
ονομ.	οἱ	γέροντες
γεν.	τῶν	γερόντων
δοτ.	τοῖς	γέρουσι
αιτ.	τους	γέροντας
κλητ.	(ὦ)	γέροντες

Παρατηρήσεις

1. Η κλητική ενικού σχηματίζεται χωρίς κατάληξη από το ασθενές (βραχύ) θέμα. Το **-τ-** αποβάλλεται, επειδή στην Αρχαία Ελληνική ληκτικά σύμφωνα είναι μόνο τα **-ν, -ρ, -ς**.

2. Σύμφωνα με τα ουσιαστικά αυτά κλίνεται το **αρσενικό γένος των μετοχών ενεστώτα του ρ. εἶμι (ῶν, οὔσα, ὄν)** και των βαρύτονων ρημάτων ενεργητικής φωνής (**λύων, λύουσα, λύον**), καθώς και το **αρσενικό γένος της μετοχής μέλλοντα των βαρύτονων ρημάτων ενεργητικής φωνής (λύσων, λύσουσα, λύσον)**. Όμως οι μετοχές σχηματίζουν την **κλητική ενικού όμοια με την ονομαστική (ῶν, λύων, λύσων)**.

β. Καταληκτικά μονόθεμα οδοντικόληκτα σε -ας (γεν. –αντος)

	ενικός αριθμός	
ονομ.	ὁ	γίγας
γεν.	τοῦ	γίγαντος
δοτ.	τῷ	γίγαντι
αιτ.	τόν	γίγαντα
κλητ.	(ὦ)	γίγαν

	πληθυντικός αριθμός	
ονομ.	οἱ	γίγαντες
γεν.	τῶν	γιγάντων
δοτ.	τοῖς	γίγασι (< γίγαντ-σι)
αιτ.	τούς	γίγαντας
κλητ.	(ὦ)	γίγαντες

	ενικός αριθμός	
ονομ.	ὁ	ἄνδριάς
γεν.	τοῦ	ἄνδριάντος
δοτ.	τῷ	ἄνδριάντι
αιτ.	τόν	ἄνδριάντα
κλητ.	(ὦ)	ἄνδριάς

	πληθυντικός αριθμός	
ονομ.	οἱ	ἄνδριάντες
γεν.	τῶν	ἄνδριάντων
δοτ.	τοῖς	ἄνδριᾶσι (< ἄνδριάντ-σι)
αιτ.	τούς	ἄνδριάντας
κλητ.	(ὦ)	ἄνδριάντες

Παρατηρήσεις.

1. Η κλητική ενικού στα βαρύτονα ουσιαστικά αυτής της κατηγορίας είναι **ακατάληκτη** (γίγαν). Το **-τ-** **αποβάλλεται**, επειδή στην Αρχαία Ελληνική ληκτικά σύμφωνα είναι μόνο τα **-ν, -ρ, -ς**.

2. Η κλητική ενικού στα οξύτονα ουσιαστικά αυτής της τάξης είναι όμοια με την ονομαστική (άνδριάς).

3. Σύμφωνα με τα ουσιαστικά αυτά κλίνεται το αρσενικό γένος της μετοχής αορίστου των βαρύτονων ρημάτων ενεργητικής φωνής (λύσας, λύσασα, λύσαν). Όμως η μετοχή σχηματίζει την κλητική ενικού όμοια με την ονομαστική (λύσας).

2. Οριστική ενεστώτα και μέλλοντα μέσης φωνής βαρύτονων ρημάτων

Στη μέση φωνή το άενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα (όπως και στη ν.ε.) και του μέλλοντα λήγουν σε **-μαι**. Οι καταλήξεις της οριστικής ενεστώτα της μ.φ. στην α.ε. είναι περίπου οι ίδιες με τη ν.ε. (εκτός από το β' ενικό πρόσωπο).

Ο **μέλλοντας** έχει τις ίδιες καταλήξεις με τον ενεστώτα, μόνο που προστίθεται, όπως και στην ενεργητική φωνή (βλ. Ενότητα 5), ο **χρονικός χαρακτήρας -σ-** πριν από τις καταλήξεις.

► Να συμπληρώσετε και να τονίσετε τους τύπους της δεύτερης στήλης του πίνακα:

οριστική ενεστώτα	οριστική μέλλοντα
βουλευ-ομαι	βουλευ-σ-_____
βουλευ-η (ή - ει)	βουλευ-σ-_____
βουλευ-εται	(ή-_____)
βουλευ-όμεθα	βουλευ-σ-_____
βουλευ-εσθε	βουλευ-σ-_____
βουλευ-ονται	βουλευ-σ-_____

Παρατηρήσεις.

1. Η μέση φωνή του ενεστώτα και του μέλλοντα στην α.ε. δηλώνουν τόσο τη **μέση** όσο και την **παθητική** διάθεση. Στην α.ε. η μέση διάθεση δε δηλώνει απλώς ότι το υποκείμενο ενεργεί και ότι η ενέργεια γυρίζει στον εαυτό του (όπως στη ν.ε., π.χ. ντύνομαι), αλλά και ότι το υποκείμενο **ενεργεί με αυξημένη προσωπική συμμετοχή ή ιδιαίτερο ενδιαφέρον** για την ενέργεια του αυτή. Έτσι, πολλές φορές τύποι μέσης φωνής ενεστώτα και μέλλοντα αποδίδονται στη ν.ε. ενεργητικά:

Οἱ Ἀθηναῖοι λύονται τὰς σπονδὰς (= οἱ Ἀθηναῖοι παραβιάζουν τὴ συνθήκη) καὶ προαιροῦνται μᾶλλον οὕτω κερδαίνειν (= προτιμοῦν περισσότερο ἔτσι νὰ κερδίζουν).
Ὁ παῖς λούεται.

2. Για τα **αφωρόληκτα ρήματα** ισχύουν όσα γνωρίζετε σχετικά με τον σχηματισμό της οριστικής του μέλλοντα της ενεργητικής φωνής.

► Να συμπληρώσετε τον μέλλοντα των παρακάτω ρημάτων:

ουρανικόληκτα	
- ____ομαι	πρά_____ (ρ. πράττομαι)

χειλικόληκτα	
- ____ομαι	γρά_____ (ρ. γράφομαι)

οδοντικόληκτα	
- ____ομαι	πει_____ (ρ. πείθομαι)

3. Οριστική μέλλοντα ρήματος εἶμι

Ο μέλλοντας του ρ. εἶμι στην οριστική είναι **ἔσομαι** και παρουσιάζει

τις ίδιες καταλήξεις με τον **ενεστώτα** και τον **μέλλοντα** μ.φ. των βαρύτονων ρημάτων.

► Να συμπληρώσετε στον πίνακα που ακολουθεί τα πρόσωπα που λείπουν:

ἔσομαι
_____
ἔσται
_____
_____
_____

Ασκήσεις

1. Να εντάξετε τα παρακάτω ουσιαστικά στις κατηγορίες ουσιαστικών

της γ' κλίσης και στη συνέχεια να
τα κλίνετε:
ὁ λέων, ὁ ἑλέφας.

2. Να γράψετε τους τύπους που

ζητούνται:

ὁ δράκων _____

(γεν. πληθ.)

ὁ ἀδάμας _____

(αιτ. πληθ.),

ὁ Ξενοφῶν _____

(αιτ. εν.),

ὁ Αἴας _____

(κλητ. εν.),

ὁ ἱμάς _____

(δοτ. πληθ.).

3. Να κλίνετε στον χρόνο που

βρίσκονται τους ρηματικούς

τύπους: γίγνομαι, ἄρξομαι,

πείθομαι, βλάπτομαι.

4. Να σχηματίσετε τις μετοχές ενεργητικής φωνής και να κλίνετε το αρσενικό γένος των μετοχών του ενεστώτα, του μέλλοντα και του αορίστου του ρ. θαυμάζω.

5. Να μεταφέρετε στο ίδιο πρόσωπο της οριστικής ενεστώτα μέσης φωνής όσα από τα παρακάτω ρήματα βρίσκονται στον μέλλοντα και το αντίστροφο:
ἀποτρέπεσθε, ἀντιτασσόμεθα, φυλάττονται, παιδεύσεται, κόψη πραξόμεθα.

6. Να μεταφέρετε τις παρακάτω προτάσεις στον άλλο αριθμό:
α. Ἐπεκήρυξε καὶ ζημίαν (= τιμωρία) αὐτοῖς καὶ τοῖς θεράπουσι.
β. Τοῦ ἑλέφαντος τὴν τίγριν ἀλχιμωτέραν (= πιο δυνατή) οὔτοι ἄγουσι (= θεωρούν).

7. Να συμπληρώσετε τον σωστό τύπο οριστικής μέλλοντα του ρ. εἶμι στα αποσπάσματα:

α. Ἐὰν κολάζητε τοὺς ἀδικοῦντας, _____ ὑμῖν οἱ νόμοι καλοὶ καὶ κύριοι.

β. Ἐδιδάχθη ὑπό τινων ὅτι διορύξας τὸν ἰσθμόν (= εἰάν ανοίξει διώρυγα στον ἰσθμό) αἴτιος _____ τοῦ κατακλυσθῆναι τὴν Αἴγυπτον.

γ. Σοῦ οὐδεὶς _____ δικαστῆς πικρότερος.

δ. Οὗτοι, φίλιοι μὲν ἤκοντες (= που ἔρχονται ως φίλοι) καὶ εἰρηνικὰ διαγγέλλοντες, σωτῆρες _____.

8. Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του ρήματος

στην οριστική του χρόνου που
δίνεται στην παρένθεση:

α. Ἐγώ, ἔφη, _____
(παρασκευάζομαι, μέλλ.) πείθεσθαι
τοῖς νόμοις.

β. Ὁ ἑρμηνεύς (= ο διερμηνέας)
εἶπε περσισί (= στην περσική
γλώσσα) ὅτι παρὰ βασιλέως
στρατιῶται _____
(πορεύομαι, μέλλ.) πρὸς τὸν
σατράπην.

γ. Πατὴρ ὁ Κῦρος _____
(λέγομαι, ενεστ.) γενέσθαι
Καμβύσου.

δ. Εἰς τὸ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ
Ἑφαιστου οἶκημα τὸ κοινὸν
Προμηθεὺς λαθὼν (= ξεφεύγοντας
ἀπὸ τὴν προσοχή, κρυφά)
_____ (εἰσέρχομαι
ενεστ.).

ε. Διαβεβηκόσι αὐτοῖς (= ὅταν αυτοί είχαν διαβεῖ) πάλιν

_____ (φραίνομαι, ενεστ.) Μιθραδάτης, ἔχων ἰππέας χιλίους, τοξότας δὲ καὶ σφενδονήτας εἰς τετρακισχιλίους.

9. Στο παρακάτω γνωμικό του Μενάνδρου να συμπληρώσετε τον σωστό τύπο οριστικής μέλλοντα του ρ. εἰμί και να κλίνετε τις υπογραμμισμένες λέξεις:
Ἄν πάντα δουλεύειν ὁ δοῦλος μανθάνη, πονηρὸς _____.
Μεταδίδου παρρησίας (= δίνε του ελευθερία λόγου), βελτίονα (= καλύτερο) αὐτὸν τοῦτο ποιήσει πολύ.

- 10.** Να μεταφέρετε στην α.ε. τις παρακάτω προτάσεις:
- α. Εμείς θα είμαστε σύμμαχοι, ενώ εσείς (= ὑμεῖς δέ) θα είστε εχθροί.
  - β. Οι Αθηναῖοι θα σκεφτούν (ρ. βουλευόμαι) για την ειρήνη (περί + γενική).
  - γ. Εσείς πολεμάτε (ρ. μάχομαι) για την πατρίδα (ὑπέρ + γενική).

**Τρόπου καλοκαγαθίαν ὄρκου
πιστοτέραν ἔχε
Στοβαῖος, ' Ανθολόγιον 3.37.30**

**Τον χρηστό χαρακτήρα να
εμπιστεύεσαι πιο πολύ
και από τον ὄρκο**

Ενότητα 15

Η Λητώ, μητέρα τον Απόλλωνα και της Άρτεμης, κάθεται σε δίφρο, ενώ στηρίζεται σε μια φοινικιά, για να αντέξει τους πόνους της γέννας (επάνω όψη) (ερυθρόμορφη πυξίδα, 370 π.Χ., Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας)

Η μεταμόρφωση του Λευκίππου

Α. Κείμενο Ο Αντωνίνος Λιβεράλις (πιθ. 2ος αι. μ.χ.) έζησε στη Ρώμη και ασχολήθηκε με τη μυθογραφία. Στο έργο του **Μεταμορφώσεων Συναγωγή** καταγράφει σε πεζό λόγο μια σειρά μεταμορφώσεων ανθρώπων σε ζώα ή σε αντικείμενα. Μεταξύ αυτών παραδίδει και τον μύθο του Λευκίππου, που γεννήθηκε κορίτσι και χρειάστηκε θεϊκή παρέμβαση, για να μεταμορφωθεί σε αγόρι και να μη θανατωθεί από τον ίδιο τον πατέρα του.

Γαλάτεια ἢ Εὐρυτίου τοῦ Σπάρτωνος
συνεζύγη ἐν Φαιστῶ τῆς Κρήτης
Λάμπρῳ τῷ Πανδίωνος, ἀνδρὶ τὰ μὲν εἰς γένος εὖ ἔχοντι,
βίου δὲ ἐνδεεῖ. Οὗτος, ἐπειδὴ

ἐγκύμων ἦν ἡ Γαλάτεια, ἠΰξατο
μὲν ἄρρενα γενέσθαι αὐτῷ παῖδα,
προηγόρευσε δὲ τῇ γυναικί, ἐὰν
γεννήσῃ κόρην, ἀφανίσει. Τῇ δὲ
Γαλατεία θυγάτηρ ἐγένετο. Καὶ
κατοικτείρασα τὸ βρέφος καὶ τὴν
ἐρημίαν τοῦ οἴκου λογισαμένη
ἐψεύσατο τὸν Λάμπρον ἄρρεν
λέγουσα τεκεῖν καὶ ἐξέτρεφεν ὡς
παῖδα κοῦρον ὀνομάσασα
Λεύκιππον. Ἐπεὶ δὲ ἠΰξετο ἡ κόρη
καὶ ἐγένετο ἀφ᾽ αὐτὴν τι κάλλος,
δείσασα τὸν Λάμπρον ἡ Γαλάτεια,
κατέφυγεν εἰς τὸ τῆς Λητοῦς
ἱερόν καὶ πλεῖστα τὴν θεὸν ἰκέτευ-
σεν, εἴ πως αὐτῇ κόρος ἢ παῖς ἀντὶ
θυγατρὸς δύναίτο γενέσθαι. Ἡ δὲ
Λητὼ συνεχῶς ὀδυρομένην καὶ
ἰκετεύουσαν ᾤκτειρε τὴν
Γαλατείαν καὶ μετέβαλε τὴν φύσιν
τῆς παιδὸς εἰς κόρον. Ταύτης ἔτι

**μέμνηνται τῆς μεταβολῆς Φαίστιοι
καὶ τὴν ἑορτὴν Ἐκδύσια καλοῦ-
σιν, ἐπεὶ τὸν πέπλον ἢ παῖς ἐξέδου.**

**Ἄντωνῖνος Λιβεράλις,
Μεταμορφώσεων Συναγωγὴ 17
(διασκευή)**

Γλωσσικά σχόλια

**συνεζύγη (οριστ. παθ. αορ. β' ρ.
συζεύγνυμαι) = παντρεύτηκε
ἀνδρὶ τὰ μὲν εἰς γένος εὖ ἔχοντι,
βίου δὲ ἐνδεεῖ (δοτ. εν. αρσ. επιθ.
ὁ/ἡ ἐνδεής, τὸ ἐνδεές) = ἀντρα
ευγενικῆς καταγωγῆς, ἀλλὰ φτωχό
(πβ. ν.ε.: ἐνδεια, δέηση)
ἐπειδὴ ἐγκύμων ἦν = ὅταν
εγκυμονοῦσε (πβ. ν.ε.: ἐγκυος,
εγκυμοσύνη)**

ἠΰξατο (οριστ. αορ. ρ. εὐχομαι) =
ευχήθηκε

ὁ/ἡ ἄρρην, τὸ ἄρρεν =
αρσενικός (πβ. ν.ε.: αρρενωπός)

γενέσθαι αὐτῷ παῖδα = να
αποκτήσει παιδί

προαγορεύω = λέω εκ των
προτέρων, προειδοποιώ

κατοικτείρω = λυπάμαι

ἡ ἐρημία = η μοναξιά, η ερήμωση
(πβ. ν.ε.: ερημιά, ερημίτης)

λογίζομαι = υπολογίζω, σκέφτομαι
(πβ. ν.ε.: λογιστής, λογισμός,
λογισμικό)

ἔψεύσατο (οριστ. αορ. ρ. ψεύδο-
μαι) = είπε ψέματα, ξεγέλασε

τεκεῖν (απαρ. αορ. β' ρ. τίκτω)
ὅτι γέννησε (πβ. ν.ε.: τόκος,
τοκετός, πρωτότοκος)

**ἐκτρέφω = ανατρέφω, μεγαλώνω
(πβ. ν.ε.: εκτροφείο, εκτροφή)**

ὡς παῖδα κοῦρον = σαν γιο

**ἠύξετο (οριστ. παρατ. ρ. αὔξομαι) =
μεγάλωνε (πβ. ν.ε.: αύξηση,
αυξητικός, επαύξηση)**

**ὁ/ἡ ἄφατος, τὸ ἄφατον = ανείπω-
τος, ανώτερος από κάθε περιγραφή
(πβ. ν.ε.: αφασία, κατάφαση,
αποφατικός)**

**δείσασα (μτχ. αορ. ρ. δέδοικα και
δέδια) = επειδή φοβήθηκε**

**πλείστα τὴν θεὸν ἰκέτευεν =
ικέτευε θερμά τη θεά**

**εἴ πως αὐτῇ κόρος ἢ παῖς ἀντὶ
θυγατρὸς δύναίτο γενέσθαι =
μήπως με κάποιο τρόπο μπορούσε
το κορίτσι να γίνει γι' αυτήν αγόρι.**

**ὀδύρομαι = θρηνῶ (πβ. ν.ε.:
οδυρμός)**

**ὤκτειρε [οριστ. αορ. ρ. οἶκτ(ε)ίρω]
λυπήθηκε, ευσπλαχνίστηκε (πβ.
ν.ε.: οικτιρμός, οικτίρμων)**

ἔτι = ακόμα

**μέμνηνται (οριστ. παρακ. ρ.
μιμνήσκομαι) = θυμούνται (πβ. ν.ε.:
μνημοσύνη, αμνήμων)**

**ἔξεδυ (οριστ. αορ. β´ ρ. ἐκδύομαι)
τὸν πέπλον = έβγαλε τον πέπλο,
(μεταφορικά) απέβαλε τη γυναικεία
φύση**

Ερμηνευτικά σχόλια

**τὴν ἑορτὴν Ἐκδύσια: Γιορτὴ προς
τιμὴν της Φυτίας Λητῶς που
τελοῦνταν στη στο της Κρήτης σε
ανάμνηση της θαυμαστῆς**

μεταμόρφωσης του κοριτσιού σε άντρα χάρη στην παρέμβαση της Λητώς. Κατά τη διεξαγωγή της γιορτής οι μελλόνυμφοι κοιμόνταν μπροστά στο άγαλμα του Λευκίππου που είχε στηθεί στο ιερό της θεάς. Κατόπιν είτε έγδυναν τελετουργικά το ξόανο του Λευκίππου είτε οι άντρες αντάλλασσαν τα ρούχα τους με τις υποψήφιες συζύγους τους. Σύμφωνα με άλλες μαρτυρίες, η γιορτή συνδεόταν με τη μετάβαση των νεαρών Κρητών από την παιδική στην ανδρική ηλικία. Οι έφηβοι (που ονομάζονταν και έκδυόμενοι) άφηναν τα παιδικά ρούχα τους, έπαιρναν τα όπλα τους και γίνονταν πολίτες.

ἐπεὶ τὸν πέπλον ἢ παῖς ἐξέδου:
Πέρα από την κυριολεκτική σημασία της (το κορίτσι έβγαλε από

**πάνω του τον κοριτσίστικο πέπλο),
η φράση μεταφορικά υποδηλώνει
την αποβολή της γυναικείας φύσης.**

Ερωτήσεις

- 1. Τι ανάγκασε τη Γαλάτεια να καταφύγει στη βοήθεια της Λητώ;**
- 2. Πώς αντέδρασε η Λητώ στους θρήνους της Γαλάτειας;**
- 3. Σε ποια αίτια οφείλεται, κατά τη γνώμη σας, η παρατηρούμενη και στις μέρες μας (ιδίως σε φτωχότερους πληθυσμούς) προτίμηση για αρσενικά τέκνα;**
- 4. Γνωρίζετε έργα της ελληνικής ή της παγκόσμιας λογοτεχνίας που αναφέρονται άμεσα ή έμμεσα στο θέμα;**

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

φύω [= (ενεργ.) κάνω να φυτρώσει, γεννώ, (μέσο) φυτρώνω, αναπτύσσομαι, είμαι εκ φύσεως, γεννιέμαι]

θ. φυ-

**[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο
τὴν φύσιν**

Ομόρριζα απλά

Αρχαία Ελληνική

**ἡ φυή [η φυσική διάπλαση,
η σωματική ανάπτυξη]**

Αρχαία / Νέα Ελληνική

**ἡ φύσις (η), φυσικός, ἡ φυλή,
τὸ φῦλον (-ο) [= το γένος], φυτεύω,
τὸ φυτόν (-ό), φυτικός, ἡ φυτεία**

Νέα Ελληνική

**φυντάνι / φυντανάκι, φύτρο [= το
μικρό βλαστάρι], φύτρα [= 1. το
φύτρο, 2. η γενιά], φυτρώνω**

Ομόρριζα σύνθετα

Αρχαία Ελληνική

φυσίζοος [= αυτός που δίνει ζωή],
έμφύω

Αρχαία / Νέα Ελληνική

φυτοκομῶ, ἢ φυτοκομία,
φυσιολογικός, ἢ φυσιογνωμία,
φυσιογνωμικός, τὸ φυτώριον (-ο),
αὐτοφυής, ἢ έμφύτευσις (-η),
έμφυτεύω, έμφυτος, εύφυής,
ίδιοφυής, ἢ ίδιοφυΐα, κατάφυτος,

Νέα Ελληνική

φυτοζωώ [= καλύπτω με δυσκολία
τις βιοτικές ανάγκες μου], φυτολο-
γία, φυτοφάγος, φυσιοδίφης,
φυσιολάτρης, φυσικοθεραπεία,
φυσιογνωμιστής, φυσικομαθηματι-
κός, δενδροφύτευση, μεγαλοφυής,
πυκνόφυτος, τριχοφυΐα

Ασκήσεις

1. Να γράψετε τι δηλώνουν τα παράγωγα του ρ. φύω ουσιαστικά ή φύσις και ή φυή, σύμφωνα με όσα έχετε διδαχτεί μέχρι τώρα (πρόσωπο που ενεργεί, ενέργεια/κατάσταση κτλ.).

2. Να συνδυάσετε το επίθετο «φυσικός» με τα παρακάτω ουσιαστικά σε προτάσεις της ν.ε. και να εξηγήσετε τη σημασία του σε καθεμία από αυτές: πλούτος, επιστήμη, συνέπεια, φαινόμενο.

3. Να βρείτε τη σημασία των παρακάτω φράσεων στη ν.ε. και να γράψετε μία πρόταση με καθεμία φράση:

α. φύσει αδύνατο(ν), β. νεκρή φύση, γ. εκ φύσεως, δ. πάσης φύσεως.

4. Να βρείτε στον Λεξιλογικό Πίνακα λέξεις της ν.ε. συνώνυμες των λέξεων: «βλαστάνω», «έξυπνος», «πυκνοφυτεμένος».

B2. Ετυμολογικά

Παραγωγή επιθέτων

Παραγωγή επιθέτων από ρήματα (β' μέρος)

Στην προηγούμενη Ενότητα διδαχτήκατε τα κυρίως ρηματικά επίθετα. Στην Ενότητα αυτή εξετάζονται τα υπόλοιπα παράγωγα από ρήματα επίθετα:

Σημαίνουν:

α. ό,τι και η μετοχή ενεστώτα ή παρακειμένου του ρήματος από το οποίο παράγονται

Καταλήξεις

• **-άς (γεν. -άδος)**: επίθετα γ' κλίσης μονοκατάληκτα.

μιγάς (= ὁ μεμειγμένος)

< μειγνύω

• **-ής (γεν. -οῦς)**: επίθετα γ' κλίσης δικατάληκτα (τα περισσότερα σύνθετα ἢ παρασύνθετα).

ἐπιτυχής (= ο επιτυχημένος)

< ἐπιτυγχάνω .

-ός, -(α)νός, -ρός, -ερός: επίθετα β' κλίσης τρικατάληκτα.

λοιπός (= ὁ ὑπολειπόμενος)

< λείπω

τερπνός (= ὁ τέρπων) < τέρπω

πιθανός (= ὁ πείθων) < πείθω

(θ. πιθ-)

λαμπρός (= ὁ λάμπων) < λάμπω

φανερός (= ὁ φαινόμενος)

< φαίνω, -ομαι (θ. φαν-)

Σημαίνουν:

β. εκείνον που έχει ικανότητα, κλίση ή επιτηδειότητα σε αυτό που δηλώνει το ρήμα από το οποίο παράγονται

Καταλήξεις

- **-ικός, -τικός:** επίθετα β' κλίσης τρικατάληκτα.

λεκτικός < λέγω

ἀμυντικός (= επιτήδειος στο να αμύνεται) < ἀμύνω, -ομαι.

- **-ιμος:** επίθετα β' κλίσης δικατάληκτα.

φρόνιμος < φρονέω, φρονῶ.

- **-μων (γεν. -όνος):** επίθετα γ' κλίσης δικατάληκτα.

οἰκτίρμων < οἰκτ(ε)ῖρω
(= σπλαχνίζομαι) .

- **-τήριος:** επίθετα β' κλίσης δικατάληκτα ή τρικατάληκτα.

λυτήριος < λύω

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε από τα παρακάτω ρήματα παράγωγα επίθετα που φανερώνουν ό,τι και η μετοχή ενεστώτα ή παρακειμένου των ρημάτων:

νέμομαι (θ. νομ-) > _____
ἐμφαίνω > _____
χαλάω (θ. χαλά-) > _____
θάλλω (θ. θαλ-) > _____
ἐπιρρέπω > _____

2. Να σχηματίσετε παράγωγα επίθετα από τα ρήματα που σας δίνονται και να γράψετε τη σημασία τους:

κωλύω > _____
ὠφελέω, ὠφελῶ > _____
ἐλεέω, ἐλεῶ > _____
ἄγω > _____

σημασία επιθέτου	A'	B'
1. μαίνω	α. κυφός	
2. μνάσθαι, μνώμαι	β. ικανός	
3. κύπτω (= σκύβω)	γ. μνήμων	
4. μισέσθαι, μισῶμαι	δ. μαρπός	
5. ἰκνούμαι	ε. μισητικός	

3. Να αντιστοιχίσετε τα ρήματα της στήλης A' με τα παράγωγα επιθέτα τους στη στήλη B' και να γράψετε δίπλα στο καθένα τη σημασία του:

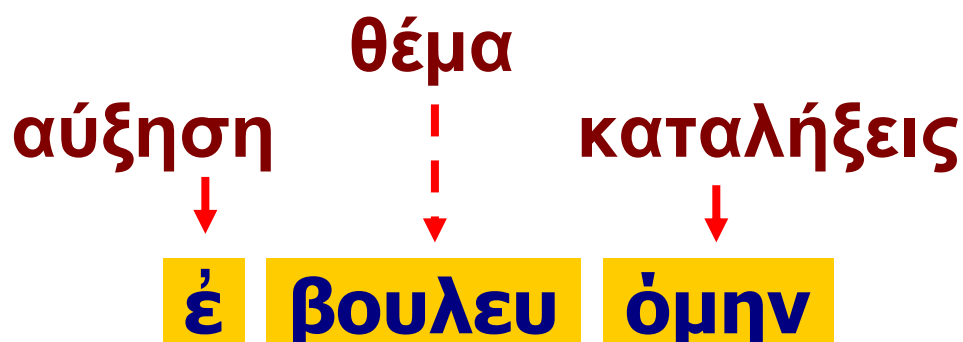
Γ1. Γραμματική

Οριστική παρατατικού και αορίστου μέσης φωνής βαρύτονων ρημάτων

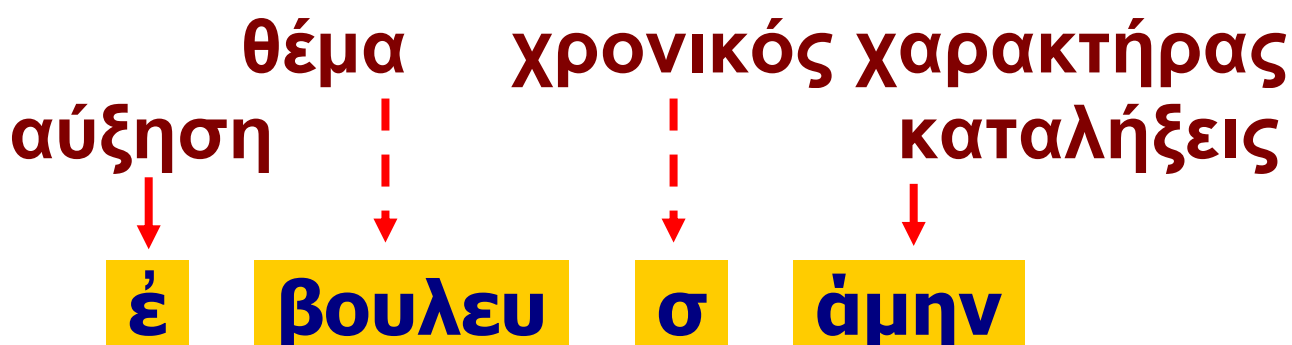
Ο τύπος ηΰξετο του κειμένου της Ενότητας είναι τύπος οριστικής παρατατικού μέσης φωνής και οι τύποι ηΰξατο και έψεύσατο τύποι οριστικής αορίστου μέσης φωνής.

Η οριστική παρατατικού και αορίστου μέσης φωνής σχηματίζεται όπως και στην ενεργητική φωνή (βλ. Ενότητα 7), με διαφορετικές όμως καταλήξεις:

Σχηματισμός οριστικής παρατατικού μ.φ.

Σχηματισμός οριστικής αορίστου μ.φ.

Κλίση

παρατατικός

ἐ-βουλευ-όμην
ἐ-βουλεύ-ου
ἐ-βουλεύ-ετο
ἐ-βουλευ-όμεθα
ἐ-βουλεύ-εσθε
ἐ-βουλεύ-οντο

αόριστος

ἐ-βουλευ-σ-άμην
ἐ-βουλεύ-σ-ω
ἐ-βουλεύ-σ-ατο
ἐ-βουλευ-σ-άμεθα
ἐ-βουλεύ-σ-ασθε
ἐ-βουλεύ-σ-αντο

Παρατήρηση.

Στα **αφωνόληκτα ρήματα** για τον σχηματισμό της οριστικής αορίστου

μέσης φωνής ισχύουν όσα γνωρίζετε σχετικά με τον σχηματισμό της οριστικής αορίστου της ενεργητικής φωνής.

► Να συμπληρώσετε, σύμφωνα με αυτή την παρατήρηση, τους πίνακες:

ουρανικόληκτα	χειλικόληκτα
ρ. τάττομαι	ρ. γράφομαι
έταξάμην	έγραψάμην
ετάξω	
	έγραψάμεθα

οδοντικόληκτα

ρ. κομίζομαι

έκομισάμην

έκομίσαντο

Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα με τους χρόνους που ζητούνται στο πρόσωπο που δίνεται:

ενεστώτας	παρατατικός	αόριστος
λογίζεσθε		
		έψεύσατο
	ηύχοντο	

2. Να κλίνετε τα ρήματα στον χρόνο που βρίσκονται:
ἐτάττετο, ηὔξατο, ἐφυλάξω,
ἐπαύσασθε.

3. Να μεταφέρετε τους ρηματικούς τύπους στο ίδιο πρόσωπο του άλλου αριθμού διατηρώντας τον χρόνο και τη φωνή: προηγόρευσε, κατελύσω, διεπράξαντο, ἐπορεύοντο, ἔκτισε, ἔπειθες.

4. Να μεταφέρετε στο ίδιο πρόσωπο του παρατατικού της μέσης φωνῆς ὅσα ἀπό τα παρακάτω ρήματα βρίσκονται στον ενεστώτα και να μεταφέρετε στο ίδιο πρόσωπο του αορίστου ὅσα βρίσκονται στον μέλλοντα: ἀποτρέπεσθε, ἀντιτασσόμεθα, φυλάττονται, παιδεύσεται, κόψη, πραξόμεθα

5. Να τοποθετήσετε τους ρηματικούς τύπους στη σωστή γραμμή και να συμπληρώσετε τους υπόλοιπους χρόνους τους διατηρώντας την έγκλιση, τον αριθμό και το πρόσωπο: προσδέχεται, ήπτου, κατασκευάζονται, ανάγκασεθε, συνεσκευάσω.

ενεστώτας	
παρατατικός	
μέλλοντας	
αόριστος	

ενεστώτας	
παρατατικός	
μέλλοντας	
αόριστος	

ενεστώτας	
παρατατικός	
μέλλοντας	
αόριστος	

ενεστῶτας	
παρατατικός	
μέλλοντας	
αόριστος	

ενεστῶτας	
παρατατικός	
μέλλοντας	
αόριστος	

6. Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω προτάσεων με τον κατάλληλο τύπο οριστικής του χρόνου που ζητείται στην παρένθεση:

α. " Ὅσοι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὄπλα _____ (φέρω, παρατ.), οὗτοι γυμνοὶ _____ (γίγνομαι, παρατ.) πρὸς τὰ τοξεύματα καὶ τᾶλλα βέλη· ἀνεχώρησαν

οὖν καὶ αὐτοῦ _____
(στρατοπεδεύομαι, αόρ.) παρὰ τὸν
ποταμόν.

β. Οἱ ἐν Ἑλληνας _____
(παρασκευάζομαι, παρατ.) πρὸς
τοὺς Πέρσας καὶ πρὸς τὸν
κίνδυνον· οἱ δὲ πολέμιοι
_____ (τοξεύω, παρατ.)
καὶ ἐσφενδόνων.

γ. Ἡριπίδας, ἐπεὶ ὑπέσχετο
(= υποσχέθηκε) αὐτῷ,
_____ (θύομαι, παρατ.)
καὶ _____ (πορεύομαι,
παρατ.) σὺν ἧ εἶχε δυνάμει (= με
όση δύναμη εἶχε).

δ. Μετὰ δὲ τοῦτο _____
(ἀρχομαι, αόρ.) λόγου ὁ
Φαρνάβαζος.

**” Οστις νέμει κάλλιστα
τὴν αὐτοῦ φύσιν, οὗτος σοφὸς
πέφυκε πρὸς τὸ συμφέρον
Εὐριπίδης, *Ἀπόσπασμα*
634 (Nauck)**

**Ὅποιος ξέρει πολύ καλά να
διαφεντεύει το χαρακτήρα του,
αυτός ξέρει πολύ καλά
το συμφέρον του.**

Ενότητα 16

Το Θέατρο των Συρακουσών
(φωτ. Πλάτων Μάξιμος)

Το θλιβερό τέλος ενός τυράννου

Α. Κείμενο Ο Κλαύδιος Αιλιανός (περ. 170-235 μ.Χ.), Ρωμαίος στην καταγωγή, στο έργο του *Ποικίλη Ιστορία*, που σώζεται τμηματικώς μόνο, περιλαμβάνει ανεκδοτολογικές διηγήσεις με ηθικολογικές

προεκτάσεις. Από την άποψη αυτή το έργο του μπορεί να θεωρηθεί συγγενές με ανάλογα έργα που έγραψαν ο Πλούταρχος και ο Αθηναίος και χαρακτηριστικό της εποχής του, που έδειχνε ιδιαίτερη αγάπη για τα ανέκδοτα και τα παράδοξα. Στο απόσπασμα που θα μελετήσετε ο Αιλιανός αναφέρεται στον τύραννο Διονύσιο Β΄, που κυβέρνησε την πόλη των Συρακουσών από το 367 έως το 345 π.Χ.

Διονύσιος ὁ δεύτερος τὴν ἀρχὴν εἶχεν εὖ μάλα περιπεφραγμένην. Ναῦς μὲν ἐκέκτητο οὐκ ἐλάττους τῶν τετρακοσίων, πεζῶν δὲ δύναμιν ἕς δέκα μυριάδας, ἵππεῖς δὲ ἑννεακισχιλίους. Ἡδὲ πόλις τῶν Συρακοσίων λιμέσιν ἐκεκόσμητο μεγίστοις, καὶ τεῖχος

αὐτῇ περιεβέβλητο ὑψηλότατον. Εἶχε δὲ καὶ συμμάχους παμπόλους. Καὶ τούτοις ἐπιθαρρῶν ὁ Διονύσιος ἀδάμαντι δεδεμένην ὤετο τὴν ἀρχὴν κεκτῆσθαι. Ἄλλ' οὗτός γε εἶδε καὶ τοὺς υἱοὺς βιαίως ἀποσφαγέοντας καὶ τὰς θυγατέρας ἀναιρεθείσας. Οὐδεὶς δὲ τῶν ἀπ' αὐτοῦ ταφῆς τῆς νομιζομένης ἔτυχεν· οἱ μὲν γὰρ ζῶντες κατεκαύθησαν, οἱ δὲ κατατμηθέντες ἐς τὴν θάλατταν ἐξερρίφησαν. Αὐτὸς δὲ ἐν πενίᾳ διάγων κατέστρεψε τὸν βίον γηραιός. Καὶ ἦν δεῖγμα οὐ τὸ τυχὸν τοῖς ἀνθρώποις ἐς σωφροσύνην καὶ τρόπου κόσμον ἢ τοῦ Διονυσίου ἐς οὕτω ταπεινὰ μεταβολή.

Αἰλιανός, Ποικίλη Ἱστορία 6.12
(διασκευή)

Στατήρας της εποχής του Διονυσίου

Γλωσσικά σχόλ

εὖ μάλα περιπεφραγμένην (μτχ. παρακ. ρ. περιφράσσομαι) = πολύ καλά προστατευμένη (πβ. ν.ε.: περίφραξη, φράγμα, απόφραξη)
ναῦς (αιτ. πληθ. ουσ. ἡ ναῦς, τῆς νεώς) ἐκέκτητο (οριστ. υπερσ. ρ. κτάομαι, κτῶμαι) οὐκ ἐλάττους (συγκρ. βαθ. επιθ. ὁ ὀλίγος, ἡ ὀλίγη τὸ ὀλίγον) τῶν τετρακοσίων = είχε στην κατοχή του περισσότερα από τετρακόσια (πολεμικά) πλοία (πβ. ν.ε.: νηολόγιο, νηογνώμονας, νηοπομπή, ναυτικός)
ἕς δέκα μυριάδας = μέχρι εκατό χιλιάδες (πβ. ν.ε.: εκατομμύριο)

ἵππεῖς ἑννεακισχιλίους = εννέα χιλιάδες ἵππεῖς

λιμέσιν (δοτ. πληθ. ουσ. ὁ λιμήν, τοῦ λιμένος) ἔκεκόσμητο (γ' εν. οριστ. υπερασ. ρ. κοσμέομαι, κοσμοῦμαι) μεγίστοις = εἶχε στολιστεῖ (πβ. ν.ε.: κοσμητικός, διάκοσμος) με πολύ μεγάλα λιμάνια (πβ. ν.ε.: λιμενικός, ελλιμενίζομαι)

τείχος αὐτῆ περιεβέβλητο (γ' εν. οριστ. υπερασ. ρ. περιβάλλομαι) = εἶχε χτιστεῖ γύρω της τείχος (πβ. ν.ε.: περιβάλλον, περίβλημα, περίβολος)

τούτοις ἐπιθαρρῶν (μτχ. ενεστ. ρ. ἐπιθαρρέω, ἐπιθαρρῶ) = ἔχοντας εμπιστοσύνη σε αυτά (πβ. ν.ε.: θαρραλέος, αναθαρρεύω, θρασύς)

ἀδάμαντι δεδεμένην (μτχ. παρακ. ρ. δέομαι / δοῦμαι) ὤετο (οριστ. παρατ. ρ. οἶομαι / οἶμαι) τὴν ἀρχὴν κεκτήσθαι = πίστευε ὅτι ἡ ἐξουσία του ἦταν πολὺ σταθερὴ (πβ. ν.ε.: δετός, ἀδετος, δέμα)

τοὺς υἱοὺς βιαίως ἀποσφαγέοντας (μτχ. παθ. αορ. β' ρ. ἀποσφάττομαι ἢ ἀποσφάζομαι) = τοὺς γιους του να σφαγιάζονται τὰς θυγατέρας ἀναιρεθείσας (μτχ. παθ. αορ. α' ρ. ἀναιρέομαι, ἀναιροῦμαι) τις κόρες του να εκτελοῦνται (πβ. ν.ε.: ἀναίρεση, ἀναιρετικός)

οὐδεὶς τῶν ἀπ' αὐτοῦ ταφῆς τῆς νομιζομένης ἔτυχεν = κανεὶς ἀπὸ τοὺς δικούς του δεν τάφηκε ὅπως ἔπρεπε

κατεκαύθησαν (οριστ. παθ. αορ. α' ρ. κατακαίομαι ἢ κατακάομαι)
= κάηκαν (πβ. ν.ε.: καύση, καύσιμο, άκαυστος)

κατατμηθέντες (μτχ. παθ. αορ. α' ρ. κατατέμνομαι) **ἔς τὴν θάλατταν**
ἔξερρίφησαν (οριστ. παθ. αορ. β' ρ. ἔκρίπτομαι) = αφού τους κομμάτιασαν, τους πέταξαν στη θάλασσα (πβ. ν.ε.: ρίψη, απόρριψη, απορρίμματα)

ἐν πενία διάγων κατέστρεψε τὸν βίον = τελείωσε τη ζωή του μες στη φτώχεια

ἦν δείγμα οὐ τὸ τυχόν = ήταν σπουδαίο παράδειγμα (πβ. ν.ε.: δειγματοληψία, επίδειξη)

ἔς τρόπου κόσμον = για την καλή συμπεριφορά

ἡ τοῦ Διονυσίου ἐς οὕτω ταπεινὰ μεταβολή = ἡ τόσο ταπεινωτική κατάληξη του Διονυσίου

Ερμηνευτικά σχόλια

Διονύσιος δὲ ὁ δεῦτερος: Γιος του Διονυσίου Α΄, τον οποίο διαδέχθηκε το 367/366 π.Χ. σε ηλικία περίπου τριάντα χρονών. Ἦταν ἄνθρωπος με αδύναμο χαρακτήρα, ἄπειρος στην ἄσκηση της εξουσίας, ἀλλὰ και ιδιαίτερα καλλιεργημένος. Φιλοξένησε στην αυλή του ἀνθρώπους των τεχνῶν και των ἐπιστημῶν, ἐνῶ και ὁ ἴδιος ἔγραψε ποίηση και ἀσχολήθηκε με τη φιλοσοφία. Δέχτηκε μάλιστα να ἐφαρμόσει τις θεωρίες του Πλάτωνα για τη διακυβέρνηση, ἀλλὰ, και τις δύο φορές που προσκάλεσε τον Αθηναῖο φιλόσοφο, ἀθέτησε τις υποσχέσεις

του και τον απέπεμψε. Το 356 π.Χ. ανετράπη από τον Δίωνα και κατέφυγε στους Επιζεφύριους Λοκρούς (στην Ιταλία), όπου έμεινε έως το 347/346 π.Χ., οπότε και ανακατέλαβε την εξουσία κατόπιν προδοσίας. Τελικά εκδιώχθηκε από τους Συρακούσιους με τη βοήθεια των Κορινθίων και πέθανε στην Κόρινθο σε βαθιά γεράματα μισότυφλος, φτωχός και περιφρονημένος.

Συρακούσες

Το κράτος του Διονυσίου Α΄ των Συρακουσών (379 π.Χ.)

αποτελούσε, κατά την εποχή της μεγαλύτερης ακμής του, την ισχυρότερη ελληνική δύναμη.

Ερωτήσεις

1. Ποια στοιχεία επικαλείται ο Αιλιανός, για να καταδείξει τη δύναμη των Συρακουσών στα χρόνια του Διονυσίου;
2. Από πού αντλούσε ο Διονύσιος τη σιγουριά για την εξουσία του σύμφωνα με το κείμενο;
3. Ποιες συμφορές γνώρισε ο Διονύσιος στη διάρκεια της ζωής του;
4. Στο εισαγωγικό σημείωμα του κειμένου της Ενότητας γίνεται λόγος για ηθικολογικές προεκτάσεις στο έργο του Αιλιανού. Μπορείτε να το επιβεβαιώσετε με βάση το απόσπασμα που μελετήσατε;
5. Γνωρίζετε από την Ιστορία ή άλλα μαθήματα παραδείγματα ανθρώπων που θα μπορούσαμε να πούμε ότι είχαν κατάληξη παρόμοια με εκείνη του Διονυσίου;

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

ἡ θάλαττα / θάλασσα

**[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο
θάλατταν]**

Ομόρριζα απλά

Αρχαία Ελληνική

**θαλασσεύω [= βρίσκομαι στη
θάλασσα ταξιδεύω διά θαλάσσης]
θαλασσίζω [= μοιάζω με θαλασσινό
νερό], θαλασσῶ [= μετατρέπω σε
θάλασσα], θαλαττοῦμαι [= ταξιδεύω
στη θάλασσα]**

Αρχαία / Νέα Ελληνική

θαλάσσιος

Νέα Ελληνική

**θαλασσώνω, θαλασσής, το θαλασσί
θαλασσινός, τα θαλασσινά**

Ομόρριζα σύνθετα

Αρχαία Ελληνική

θαλασσοειδής, θαλασσοκοπῶ
[= χτυπῶ τη θάλασσα με το κουπί],
θαλασσοργῶ [= ασχολούμαι με τη
θάλασσα], ἢ θαλασσοργία,
θαλασσοργός, θαλασσόπληκτος

Αρχαία / Νέα Ελληνική

θαλασσοκρατῶ, θαλασσοκράτωρ,
θαλασσοκρατία, θαλασσοπόρος,
ἢ λιμνοθάλασσα, παραθαλάσσιος

Νέα Ελληνική

θαλασσογραφία, θαλασσοδέρνω,
θαλασσοπνίγομαι, θαλασσόλυκος,
θαλασσοταραχή, θαλασσοπούλι,
ακροθαλασσιά, υποθαλάσσιος,
λαοθάλασσα, φουσκοθαλασσιά

Ασκήσεις

1. Να συνδυάσετε το επίθετο «**θαλάσσιος**» με τα παρακάτω ουσιαστικά σε προτάσεις της ν.ε.: πανίδα, συγκοινωνία, ταξίδι, εξερεύνηση.

2. Να βρείτε τη σημασία των φράσεων στη ν.ε. και να γράψετε μία πρόταση για κάθε φράση:
α. οργώνω τις θάλασσες
β. τα κάνω θάλασσα
γ. έχω φάει τη θάλασσα με το κουτάλι

3. Να βρείτε από τον Λεξιλογικό Πίνακα ένα συνώνυμο των λέξεων στη ν.ε.:

κοσμοπλημμύρα → _____
γαλάζιος → _____
τρικυμία → _____

υποβρύχιος → _____
θαλασσοδέρνομαι → _____
ακρογιάλι → _____

B2. Ετυμολογικά

Παραγωγή επιθέτων

Παραγωγή επιθέτων από επιρρήματα

Καταλήξεις επιθέτων που παράγονται από επιρρήματα

-ιος	πρόσθιος	< πρόσθεν
-ιμος	ὄψιμος	< ὄψέ
-(ι)νός	περυσινός	< πέρυσι
-αίος	χυδαῖος (= ανακατεμένα)	< χύδην
-ικός	καθολικός (= γενικά)	< καθόλου

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε παράγωγα επίθετα από τα επιρρήματα:

ὄπισθεν > _____

σήμερον > _____

πρωί > _____

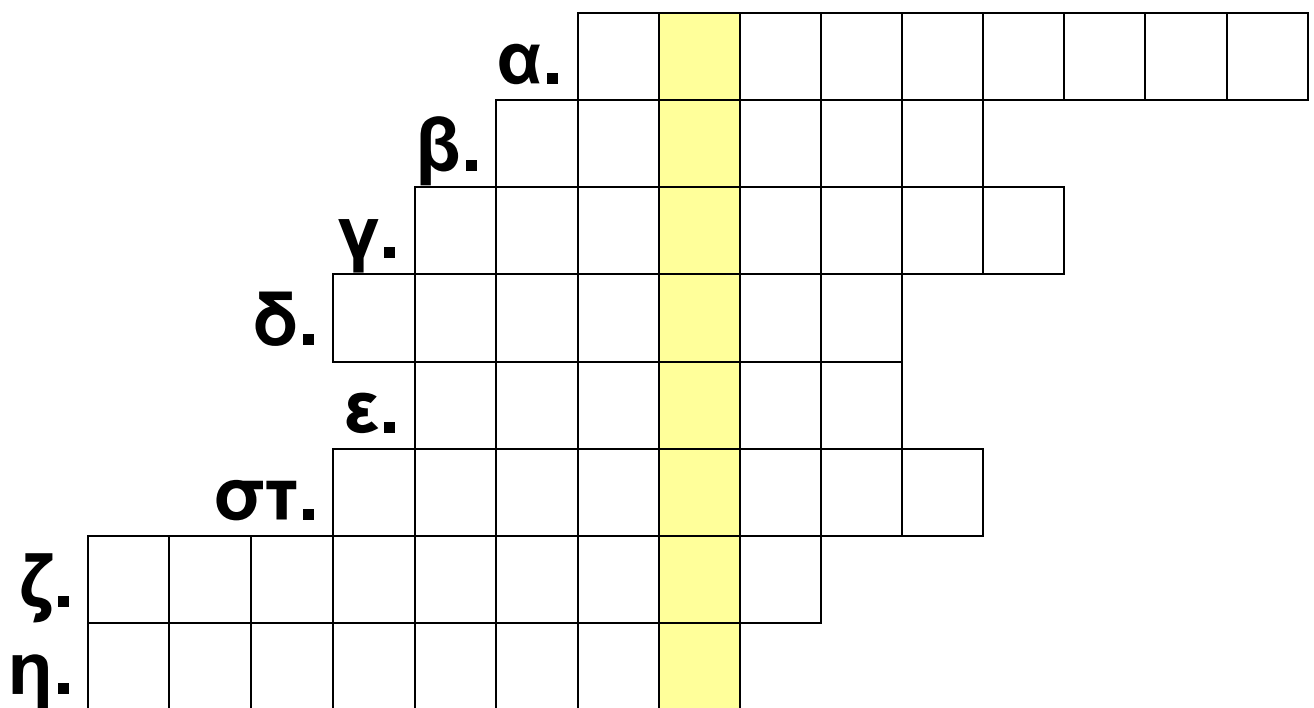
2. Να συμπληρώσετε τα κενά στον πίνακα που ακολουθεί. Στην έγχρωμη στήλη σχηματίζεται ένα παράγωγο επίθετο που στη ν.ε. σημαίνει «ορμητικός, βίαιος, σφοδρός, οξύς»:

α. Αυτός που έχει την τάση να φιλο-
νικεί (ρηματικό επίθ. του ρ. ἐρίζω)

β. Αυτός που δε φαίνεται (ρηματικό
επίθ. του ρ. φαίνομαι)

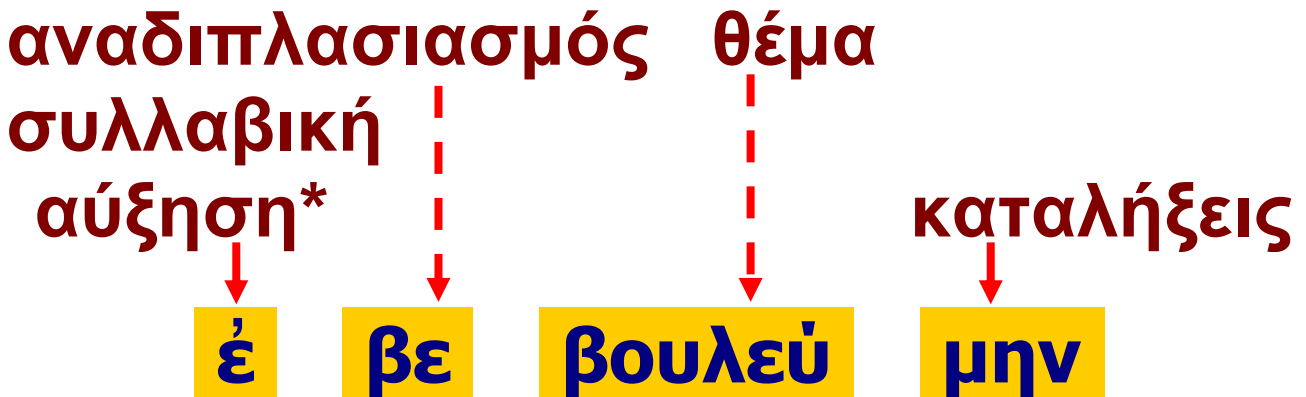
γ. Ο μισητός (ρηματικό επίθ. του ρ.
στυγέω, -ῶ)

- δ. Παράγωγο επίθετο του ρ. **φεύγω**
(γεν. πληθ.)
- ε. Παράγωγο επίθετο του ρ.
νέμομαι (δοτ. εν.)
- στ. Παράγωγο επίθετο του επιρρή-
ματος **χθες** (ονομ. εν. αρσ.)
- ξ. Παράγωγο επίθετο του
ουσιαστικού **σκότος** (γεν. εν.
αρσ.)
- η. Αυτός που πρέπει να γίνει
(κυρίως ρηματικό επίθ. του ρ.
πράττω)

Σχηματισμός οριστικής υπερσυντελικού μ.φ.

---

*Μόνο τα ρήματα που ως αναδιπλασιασμό επαναλαμβάνουν το αρχικό σύμφωνο μαζί με ένα -ε-. Τα υπόλοιπα ρήματα στον υπερσυντέλικο παρουσιάζουν μόνο αναδιπλασιασμό, π.χ. ἀθροίζομαι → ἤθροισμαι → ἤθροίσμην, στρατεύομαι → ἔστράτευμαι → ἔστρατεύμην.

Κλίση

οριστική παρακειμένου

βε-βούλευ-μαι
βε-βούλευ-σαι
βε-βούλευ-ται
βε-βουλεύ-μεθα
βε-βούλευ-σθε
βε-βούλευ-νται

οριστική υπερσυντελικού

έ-βε-βουλεύ-μην
έ-βε-βούλευ-σο
έ-βε-βούλευ-το
έ-βε-βουλεύ-μεθα
έ-βε-βούλευ-σθε
έ-βε-βούλευ-ντο

2. Οριστική παρακειμένου και υπερσυντελικού μ.φ. αφωνόληκτων βαρύτονων ρημάτων

Όπως συμβαίνει και στον μέλλοντα και τον αόριστο, τα αφωνόληκτα ρήματα ακολουθούν γενικά την κλίση των φωνήεντολήκτων, όμως ο χαρακτήρας τους επηρεάζεται από την κατάληξη. Έτσι, η κλίση της οριστικής των συντελικών χρόνων διαμορφώνεται ως εξής:

ουρανικόληκτα

ρ. τάττομαι

παρακείμενος

τέταγμα

τέταξαι

τέτακται

τετάγμεθα

τέταχθε

τεταγμένοι, -αι, -α είσιν

ουρανικόληκτα

ρ. τάττομαι

υπερσυντέλικος

έτετάγμην

έτέταξο

έτέτακτο

έτετάγμεθα

έτέταχθε

τεταγμένοι,-αι, -α ἦσαν

χειλικόληκτα

ρ. γράφομαι

παρακείμενος

γέγραμμαι

γέγραψαι

γέγραπται

γεγράμμεθα

γέγραφθε

γεγραμμένοι,-αι, -α εἰσίν

χειλικόληκτα

ρ. γράφομαι

υπερσυντέλικος

ἐγεγράμην

ἐτέγραψο

ἐτέγραπτο

ἐγεγράμμεθα

ἐτέγραφθε

γεγραμμένοι,-αι, -α ἦσαν

οδοντικόληκτα

ρ. κορίζομαι

παρακείμενος

κεκόμισμαι

κεκόμισαι

κεκόμισται

κεκομίσμεθα

κεκόμισθε

κεκομισμένοι,-αι, -α εἰσίν

οδοντικόληκτα

ρ. κομίζομαι

υπερσυντέλικος

έκεκομίσμην

έκεκόμισο

έκεκόμιστο

έκεκομίσμεθα

έκεκόμισθε

κεκομισμένοι,-αι, -α ἦσαν

Παρατήρηση.

Το γ' πληθυντικό πρόσωπο οριστικής παρακειμένου και υπερσυντελικού μέσης φωνής σχηματίζεται **περιφραστικά** από τη **μετοχή** του παρακειμένου μ.φ. και το ρ. **εἶμι** στον **ενεστώτα** και τον **παρατατικό** αντίστοιχα.

Ασκήσεις

1. Να κλίνετε την οριστική παρακειμένου και υπερσυντελικού των ρ. λύομαι και προβουλεύομαι.

2. Να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα με τους χρόνους που ζητούνται στο πρόσωπο που δίνεται:

ενεστώτας	βλάπτεσθε
παρακείμενος	
υπερσυντέλικος	
ενεστώτας	ὀπλιζόμεθα
παρακείμενος	
υπερσυντέλικος	
ενεστώτας	ἀπαλλάττεται
παρακείμενος	
υπερσυντέλικος	
ενεστώτας	καταψεύδονται
παρακείμενος	
υπερσυντέλικος	

3. Να τοποθετήσετε τους ρηματικούς τύπους στη σωστή γραμμή και να συμπληρώσετε τους υπόλοιπους χρόνους τους: **ἐκδιώκεται, κατεκοπτόμεθα, ἐκπαιδεύσεσθε, ἐλογίσω.**

1. ἐκδιώκεται

ενεστώτας	
παρατατικός	
μέλλοντας	
αόριστος	
παρακείμενος	
υπερσυντέλικος	

2. κατεκοπτόμεθα

ενεστώτας	
παρατατικός	
μέλλοντας	
αόριστος	
παρακείμενος	
υπερσυντέλικος	

3. ἐκπαιδεύσεσθε

ενεστῶτας	
παρατατικός	
μέλλοντας	
αόριστος	
παρακείμενος	
υπερσυντέλικος	

4. ἐλογίσω

ενεστῶτας	
παρατατικός	
μέλλοντας	
αόριστος	
παρακείμενος	
υπερσυντέλικος	

4. Να μεταφέρετε τα παρακάτω

ρήματα στην α.ε.:

έχει καταγραφεί → _____

έχουμε χτυπηθεί → _____

(πλήττω = χτυπώ)

έχετε προφυλαχθεί → _____

5. Να συμπληρώσετε τα κενά των φράσεων με τους τύπους οριστικής των ρημάτων που βρίσκονται στην παρένθεση:

α. _____ (ἄρχομαι, ενεστ.)

ὁ πόλεμος ἐνθένδε (= ἀπό εκείνη τη στιγμή) ἤδη Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων καὶ τῶν ἑκατέρους ξυμμάχων, ἐν ᾧ καταστάντες ξυνεχῶς ἐπολέμουν· _____

(γράφομαι, γ' εν. παρακ.) δὲ ἐξῆς (= με τη σειρά) ὡς ἕκαστα

_____ (γίγνομαι, γ' εν. παρατ.) κατὰ θέρος καὶ χειμῶνα.

β. Οὗτος (κελεύω, παρατ.) οὖν τοὺς λέγοντας ἐν τῷ δήμῳ τῇ μὲν εἰρήνῃ μὴ ἐπιτιμᾶν (= να μην κατηγοροῦν)· εἰ δέ τι μὴ καλῶς

_____ (γράφομαι, παρακ.) ἐν τῇ εἰρήνῃ, τοῦτ' ἐπανορθώσασθαι (= να το διορθώσουν).

γ. Ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων
_____ (κομίζομαι, παρακ.)
τιμωρίαν, πρῶτον μὲν παρὰ θεῶν,
μετὰ δὲ, ταῦτα παρ' ἡμῶν τῶν
ἀδικηθέντων.

δ. Βέλτιον ἂν ἡμῖν εἶχε (= θα ἦταν
καλύτερα για εμάς), ἐξ ἀρχῆς εἰ
ταῦτ' _____ (ἀποψηφίζομαι,
ἀπληθ. υπερσ.).

ε. Σὺ δὲ ταύτης _____
(ἀπαλλάττομαι, παρακ.) τῆς
ἀσθενείας καὶ εἰς τὴν τῶν
οὐρανῶν ἐνεγράφησιν πολιτείαν.

Μέγα τὸ τῆς θαλάσσης κράτος
Θουκυδίδης, *Ἱστορίαι* Α 143

Ενότητα 17

**Οι Τρεις Ιεράρχες (1450 κ.εξ.,
μονή Βατοπεδίου)**

**Ένα διδακτικό παράδειγμα
από τη φύση**

Α. Κείμενο Πολύ συχνά στις
παινήσεις τους οι Πατέρες της
Εκκλησίας χρησιμοποιούν

παραδείγματα από τη φύση, για να κάνουν περισσότερο σαφή την ηθική διδασκαλία τους. Σε ένα κήρυγμά του ο Μέγας Βασίλειος (329-378 μ.Χ.) χρησιμοποιεί το παράδειγμα του κάβουρα που επιστρατεύει την πονηριά και την εφευρετικότητα του προκειμένου να εξασφαλίσει τη λεία του. Είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον ο τρόπος με τον οποίο ο ιεράρχης αντιστρέφει το συμπέρασμα της αλληγορίας και εξηγεί στους πιστούς ποια είναι η ενδεδειγμένη προσέγγιση προς τον συνάνθρωπο.

Ὁ καρκῖνος τῆς σαρκὸς ἐπιθυμεῖ τοῦ ὀστρέου· ἀλλὰ δυσάλωτος ἢ ἄγρα αὐτῷ διὰ τὴν περιβολὴν τοῦ ὀστράκου γίνεται. Ἀρραγεῖ γὰρ ἔρκιῳ τὸ ἀπαλὸν τῆς σαρκὸς ἢ φύσις κατησφαλίσατο. Διὸ καὶ

ὄστρακόδερμον προσηγόρευται.
Καὶ ἐπειδὴ δύο κοιλότητες ἀκρι-
βῶς ἀλλήλαις προσηρμοσμένα τὸ
ὄστρεον περιπτύσσονται,
ἀναγκαίως ἄπρακτοί εἰσιν αἱ χηλαὶ
τοῦ καρκίνου. Τί οὖν ποιεῖ; Ὅταν
ἴδῃ ἐν ἀπηνέμοις χωρίοις μεθ'
ἡδονῆς διαθαλπόμενον, καὶ πρὸς
τὴν ἀκτῖνα τοῦ ἡλίου τὰς πτυχὰς
ἑαυτοῦ διαπλώσαντα, τότε δὴ
λάθρα ψηφίδα παρεμβαλὼν,
διακωλύει τὴν σύμπτυξιν, καὶ
εὐρίσκεται τὸ ἐλλεῖπον τῆς
δυνάμεως διὰ τῆς ἐπινοίας περιε-
χόμενος. [...] Ἐγὼ δέ σε βούλομαι
τὸ ποριστικὸν καὶ εὐμήχανον τῶν
καρκίνων ζηλοῦντα, τῆς βλάβης
τῶν πλησίον ἀπέχεσθαι. Τοιοῦτός
ἐστὶν ὁ πρὸς τὸν ἀδελφὸν
πορευόμενος δόλω, καὶ ταῖς τῶν
πλησίον ἀκαιρίαις ἐπιτιθέμενος,

καὶ ταῖς ἀλλοτρίαις
συμφοραῖς ἐντροφῶν.

**Μέγας Βασίλειος,
᾽Ομιλῖαι εἰς τὴν ᾽Εξαήμερον 7.3**

Γλωσσικά σχόλια

ὁ καρκῖνος = ο κάβουρας

τὸ ὄστρεον = το στρείδι

δυσάλωτος (επίθ. ὁ/ἡ δυσάλωτος,

τὸ δυσάλωτον) ἢ ἄγρα αὐτῶ

= δύσκολο (στη σύλληψη) το κυνήγι

για αυτόν (πβ. ν.ε.: ἄλωση,

κατανάλωση, παρανάλωμα)

διὰ τὴν περιβολὴν = εξαιτίας του

περιβλήματος

τὸ ὄστρακον = το σκληρό

περίβλημα των οστρακόδερμων

(πβ. ν.ε.: οστρακιά, εξοστρακίζομαι)

**ἀρραγεῖ (δοτ. εν. ουδ. επιθ. ὀ/ή
ἀρραγής, τὸ ἀρραγές) ἐρκίω ἢ
φύσις κατησφαλίσατο = με
ἀθραυστο (πβ. ν.ε.: ρήγμα, ρήξη,
ἀρρηκτος) περίβλημα ἢ φύση το
διασφάλισε**

διό = γι' αυτό

**προσηγόρευται (οριστ. παρακ. ρ.
προσαγορεύομαι) = έχει ονομαστεί,
αποκληθεί (πβ. ν.ε.: ἀγόρευση)**

**δύο κοιλότητες ἀκριβῶς ἀλλήλαις
προσηρμοσμένοι (μτχ. παρακ. ρ.
προσαρμόττομαι) = τα δύο κελύφη
που συναρμόζονται ἀπόλυτα
μεταξύ τους (πβ. ν.ε.: αρμός,
προσαρμογή, εφαρμογή)**

**περιπτύσσομαι = αγκαλιάζω (πβ.
ν.ε.: περίπτυξη, πτυχή)**

**ὀ/ή ἄπρακτος, τὸ ἄπρακτον = ανα-
ποτελεσματικός (πβ. ν.ε.: ἀπραξία,
πολυπραγμοσύνη, πρακτικός)**

αἱ χηλαί = οι δαγκάνες

**ἐν ἀπηνέμοις χωρίοις μεθ' ἡδονῆς
διαθαλπόμενον (μτχ. ενεστ. ρ.
διαθάλλομαι) καὶ... τὰς πτυχὰς
διαπλώσαντα = σε απάνεμα μέρη
να απολαμβάνει τον ἥλιο (πβ. ν.ε.:
θαλπωρή, περιθάλλω, υπόθαψη)
και να έχει ανοίξει το κέλυφός του
(πβ. ν.ε.: πτύχωση, πτυχίο,
ανάπτυξη)**

**λάθρα = κρυφά (πβ. ν.ε.: λαθραίος,
λαθροχειρία, λαθροθήρας)**

**ψηφίδα (ουσ. ἡ ψηφίς, τῆς
ψηφίδος) παρεμβαλών(μτχ. αορ. β'
ρ. παρεμβάλλω) = αφού βάλει
(ανάμεσα στις πτυχές) πετραδάκι
(πβ.ν.ε.: ψηφιδωτό, ψήφος)**

**διακωλύω = εμποδίζω (πβ. ν.ε.:
κώλυμα, παρακώλυση)**

ἡ σύμπτυξις = το κλείσιμο

**εὐρίσκεται τὸ ἔλλειπον τῆς
δυνάμεως διὰ τῆς ἐπινοίας
περιεχόμενος = παρουσιάζεται να
αποκτά τη δύναμη που του λείπει
με την εφευρετικότητα του
τὸ ποριστικὸν καὶ εὐμήχανον
ζηλοῦντα (μτχ. ενεοτ. ρ. ζηλόω,
ζηλῶ) = ενώ θαυμάζεις την εφευρε-
τικότητα (πβ. ν.ε.: πόρος, βιοπο-
ρισμός) και την επινοητικότητα
τῆς βλάβης τῶν πλησίον ἀπέχε-
σθαι (απαρ. ενεστ. ρ. ἀπέχομαι) =
να αποφεύγεις (πβ. ν.ε.: αποχή) να
κάνεις κακό (πβ. ν.ε.: επιβλαβής,
αβλαβής) στο διπλανό σου
ὁ πρὸς τὸν ἀδελφὸν πορευόμενος
δόλω = αυτός που πλησιάζει τον
συνάνθρωπό του με δόλο
(ὁ) ταῖς τῶν πλησίον ἀκαιρίαις
ἐπιτιθέμενος = αυτός που επωφε-**

**λείται από τις κακοτυχίες (πβ. ν.ε.: ευκαιρία, κακοκαιρία) των άλλων
ὁ ἀλλότριος, ἡ ἀλλοτρία, τὸ
ἀλλότριον = ο ξένος, αυτός που
ανήκει σε άλλον
ἐντρυφάω, ἐντρυφῶ = ευχαριστιέ-
μαι, χαίρομαι**

Ερωτήσεις

- 1. Ποιο τέχνασμα χρησιμοποιεί ο κάβουρας προκειμένου να γευθεί τη σάρκα του οστράκου;**
- 2. Ποια συμπεριφορά αναμένει ο Μέγας Βασίλειος από όσους παρακολουθούν την ομιλία του;**
- 3. Θέλοντας να αποτρέψει τους ακροατές του από συμπεριφορές που αρμόζουν σε άλογα όντα, ο Μέγας Βασίλειος χρησιμοποιείτο παράδειγμα του κάβουρα και του στρειδιού. Να σκεφτείτε ένα**

παρόμοιο παράδειγμα και να το παρουσιάσετε στην τάξη.

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

ἡ σὰρξ [= η σάρκα]

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο
τῆς σαρκός]

Ομόρριζα απλά

Αρχαία Ελληνική

σαρκῶ [= ενδυναμώνω κάποιον]

Αρχαία / Νέα Ελληνική

**σαρκάζω [= (α.ε.) τρώω σάρκες,
(ν.ε.) ειρωνεύομαι], ὁ σαρκασμός,
σαρκικός, σάρκινος, σαρκώδης,
τὸ σάρκωμα, ἡ σάρκωσις,
τὸ σαρκίον**

Νέα Ελληνική

σαρκαστής, σαρκαστικός

Ομόρριζα σύνθετα

Αρχαία Ελληνική

σαρκολιπής [= ισχνός],
σαρκοποιός, σαρκοφόρος,
σαρκοφθόρος, σαρκοφαγῶ,
σαρκοφυΐα

Αρχαία / Νέα Ελληνική

σαρκοβόρος, σαρκοφάγος,
ἢ σαρκοφάγος, λιπόσαρκος,
παχύσαρκος, λευκόσαρκος

Νέα Ελληνική

ενσαρκώνω, κατάσαρκα,
μετενσάρκωση

Ασκήσεις

1. α. Να γράψετε τι δηλώνουν (ύλη, πλησμονή κτλ.) τα α.ε. παράγωγα επίθετα του ουσιαστικού **ἢ σὰρξ**: σαρκικός, σάρκινος, σαρκώδης.

β. Να γράψετε σε ποια κατηγορία ανήκει το παράγωγο ουσιαστικό **σαρκίον** (υποκοριστικό, περιεκτικό, τοπικό κτλ.)·

2. Να συμπληρώσετε τα κενά με την κατάλληλη λέξη από αυτές που σας δίνονται στο πλαίσιο, αφού τις μεταφέρετε στον σωστό τύπο:

σάρξ, σαρκαστικός, σαρκοβόρος, κατάσαρκα, σαρκοφάγος

α. Τα _____ σχόλια του δημοσιογράφου εις βάρος του προσκεκλημένου του προκάλεσαν την αντίδραση του κοινού.

β. Στο Μουσείο του Καΐρου εντυπωσιακό έκθεμα είναι και οι _____ των φαραώ.

γ. Προσκάλεσα τον παππού μου στην εκδρομή, αλλά αυτός μου απά-

ντησε: «Το μεν πνεύμα πρόθυμον,
η δε _____ ασθενής».

δ. Το λιοντάρι είναι _____
ζώο.

ε. Φόρεσε τη μάλλινη μπλούζα του
_____ και ζεστάθηκε.

3. Να αναζητήσετε σε λεξικό τη
σημασία και την προέλευση της
φράσης «σάρκα από τη σάρκα
μου» και να σχηματίσετε με αυτή
μία πρόταση στη ν.ε.

B2. Ετυμολογικά

Παραγωγή επιρρημάτων

Επιρρήματα παράγονται:

Παράγωγα επιρρήματα

Τοπικά

καταλήξεις	παραδείγματα
-θι, -σι(ν), -οι (<u>στάση σε τόπο</u>)	ἄλλοθι (= αλλού) < ἄλλος Ἄθηνησι(ν) < Ἄθῆναι Μεγαροῖ < Μέγαρα
-ω, -σε, -δε, (-ζε) (<u>κίνηση προς τόπο</u>)	κάτω < κατὰ ἄλλοσε (= προς ἄλλο μέρος) < ἄλλος Ἄθηναζε (Ἄθῆνας-δε) < Ἄθῆναι
-θεν: -οθεν, -ωθεν (<u>κίνηση από τόπο</u>)	ἄλλοθεν (= από ἄλλο μέρος) < ἄλλος πάντοθεν (= από παντού) < πᾶς (γεν. παντ-ός) ἄνωθεν (= από πάνω) < ἄνω

Παράγωγα επιρρήματα

Τροπικά

καταλήξεις	παραδείγματα
-ως (-ῶς) (<u>παραγωγική</u> <u>κατάληξη για</u> <u>τον σχηματισμό</u> <u>επιρρημάτων</u> <u>από επίθετα,</u> <u>αντωνυμίες</u> <u>και μετοχές</u>)	δικαίως < δίκαιος σαφώς < σαφής ἄλλως (= αλλιώς) < ἄλλος ὁμολογουμένως < ὁμολογούμενος (ὁμολογέω, -ῶ)

Παράγωγα επιρρήματα

Τροπικά (συνέχεια)

καταλήξεις	παραδείγματα
<p>-δην: -άδην, -ίνδην</p> <p>-(ηδόν)</p> <p>-(τ)ί</p> <p>-εί</p> <p>-ς</p> <p><u>(παραγωγικές καταλήξεις για τον σχηματισμό επιρρημάτων από άλλα κλιτά μέρη του λόγου)</u></p>	<p>βάδην < βαίνω (θ. βα-)</p> <p>τροχάδην < τρέχω</p> <p>ἀριστίνδην < ἄριστος</p> <p>ἀγεληδόν < ἀγέλη</p> <p>ἀμισθί < ἄμισθος</p> <p>ὀνομαστί < ὀνομάζω</p> <p>πανδημεί < πάνδημος</p> <p>ἐναλλάξ (< ἐναλλάγ-ς) < ἐναλλάσσομαι</p>

Παράγωγα επιρρήματα

Ποσοτικά

καταλήξεις	παραδείγματα
-ς	τρής < τρεῖς, τρία
-κις	δεκάκις < δέκα
-άκις	πεντάκις < πέντε

Παράγωγα επιρρήματα

Χρονικά

καταλήξεις	παραδείγματα
-τε	ἄλλοτε < ἄλλος

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε παράγωγα επιρρήματα από τις παρακάτω λέξεις. Για τον σχηματισμό των τοπικών επιρρημάτων να λάβετε υπόψη σας τα δεδομένα της τρίτης στήλης:

πρωτότυπη λέξη	παράγωγο επίρρημα	δηλώνει
Πλαταιαί >	→	στάση σε τόπο
πρός >	→	κίνηση προς τόπο
ἐκότερος >	→	κίνηση από τόπο
καλός >	→	τρόπο
ἀληθής >	→	τρόπο
ἀναφαίνω >	→	τρόπο
ἐλληνίζω >	→	τρόπο

2. Χρησιμοποιώντας τις κατάλληλες καταλήξεις από τη στήλη Β΄ να σχηματίσετε επιρρήματα

παράγωγα από τις λέξεις του
πλαίσιου Α΄ και να γράψετε δίπλα
τη σημασία τους:

πλαίσιο Α΄	
1. ἕκαστος	2. πονηρός
3. ἀμάχητος	4. ἑπτὰ
5. Πυθῶ (= οι Δελφοί)	6. νήπιος (= ατιμώρητος)

Β΄	Γ΄
α. _____ ἰ	
β. _____ κίς	
γ. _____ οἶ	
δ. _____ τε	
ε. _____ εἰ	
στ. _____ ὦς	

3. Να βρείτε τη διαφορά σημασίας μεταξύ των παρακάτω επιρρημάτων και να γράψετε από ποιες λέξεις παράγονται:

αυτόθι – αυτόθεν

οἴκοι – οἴκαδε ἢ οἰκόνδε – οἴκοθεν

ἐκεῖσε – ἐκεῖθεν

πάντοθεν – πάντως

---

4. Με ποια σημασία χρησιμοποιούνται στη ν.ε. τα παρακάτω επιρρήματα και φράσεις της α.ε.;

φύρδην μ(ε)ίγδην

πύξ λάξ

ἄλλοθι

Γ1. Γραμματική

Απαρέμφατα και μετοχές
μέσης φωνής βαρύτονων ρημάτων

Καταλήξεις απαρεμφάτων
βαρύτονων ρημάτων
στη μέση φωνή

φωνηεντόληκτα	
ενεστῶτας	-εσθαι βουλεύεσθαι
μέλλοντας	-σεσθαι βουλεύσεσθαι
αόριστος	-σασθαι βουλεύσασθαι
παρακείμενος	-σθαι βε-βουλεῖσθαι

Ουρανικόληκτα

ενεστῶτας	-εσθαι πράττεσθαι
μέλλοντας	-ξεσθαι πράξεσθαι
αόριστος	-ξασθαι πράξασθαι
παρακείμενος	-χθαι πεπράχθαι

Χειλικόληκτα

ενεστῶτας	-εσθαι γράφεσθαι
μέλλοντας	-ψεσθαι γράψεσθαι
αόριστος	-ψασθαι γράψασθαι
παρακείμενος	-φθαι γεγράφθαι

Οδοντικόληκτα

ενεστώτας	-εσθαι:	πείθεσθαι
μέλλοντας	-σεσθαι:	πείσεσθαι
αόριστος	-σασθαι:	πείσασθαι
παρακείμενος	-σθαι:	πεπείσθαι

Παρατηρήσεις.

1. Όπως και στην ενεργητική φωνή, το απαρέμφατο του **αορίστου** **δεν έχει αύξηση.**
2. Το απαρέμφατο του **παρακειμένου** διατηρεί τον **αναδιπλασιασμό** (π.χ. **βεβουλεῦσθαι, ἠθεληῖσθαι**).
3. Το **-αι** στην κατάληξη των **απαρεμφάτων** είναι **βραχύ.**
4. Το απαρέμφατο του **παρακειμένου** της μέσης φωνής **τονίζεται πάντοτε στην παραλήγουσα.**

Καταλήξεις μετοχών βαρύτονων ρημάτων στη μέση φωνή

Φωνηεντόληκτα	
ενεστώτας	-όμενος, -η -ον ὁ βουλευόμενος ἡ βουλευομένη τὸ βουλευόμενον
μέλλοντας	-σόμενος, -η -ον ὁ βουλευσόμενος ἡ βουλευσομένη τὸ βουλευσόμενον
αόριστος	-σάμενος, -η -ον ὁ βουλευσάμενος ἡ βουλευσαμένη τὸ βουλευσάμενον
παρακείμενος	-μενος, -η -ον ὁ βεβουλευμένος ἡ βεβουλευμένη τὸ βεβουλευμένον

Ουρανικόληκτα

ενεστῶτας	-όμενος, -η -ον ὁ πραττόμενος ἡ πραττομένη τὸ πραττόμενον
μέλλοντας	-ξόμενος, -η -ον ὁ πραξόμενος ἡ πραξομένη τὸ πραξόμενον
ἀόριστος	-ξάμενος, -η -ον ὁ πραξάμενος ἡ πραξαμένη τὸ πραξάμενον
παρακείμενος	-γμένος, -η -ον ὁ πεπραγμένος ἡ πεπραγμένη τὸ πεπραγμένον

Χειλικόληκτα

ενεστῶτας	-όμενος, -η -ον ὁ γράφόμενος ἡ γράφομένη τὸ γράφόμενον
μέλλοντας	-ψόμενος, -η -ον ὁ πραξόμενος ἡ πραξομένη τὸ πραξόμενον
ἀόριστος	-ξάμενος, -η -ον ὁ γραψάμενος ἡ γραψαμένη τὸ γραψάμενον
παρακείμενος	-μμένος, -η -ον ὁ γεγραμμένος ἡ γεγραμμένη τὸ γεγραμμένον

Οδοντικόληκτα

ενεστῶτας	-όμενος, -η -ον ὁ ὀνομαζόμενος ἡ ὀνομαζομένη τὸ ὀνομαζόμενον
μέλλοντας	-σόμενος, -η -ον ὁ ὀνομασόμενος ἡ ὀνομασομένη τὸ ὀνομασόμενον
ἀόριστος	-σάμενος, -η -ον ὁ ὀνομασάμενος ἡ ὀνομασαμένη τὸ ὀνομασάμενον
παρακείμενος	-σμένος, -η -ον ὁ ὠνομασμένος ἡ ὠνομασμένη τὸ ὠνομασμένον

Παρατηρήσεις.

1. Η μετοχή του **αορίστου** δεν έχει **αύξηση**.
2. Η μετοχή του **παρακειμένου** διατηρεί τον **αναδιπλασιασμό**, π.χ. **βεβουλευμένος, -η, -ον** και **ήθελημένος, -η, -ον**
3. Το **αρσενικό** και το **ουδέτερο** γένος των μετοχών όλων των χρόνων στη μέση φωνή κλίνονται σύμφωνα με τα αντίστοιχα **αρσενικά** και **ουδέτερα** της **β΄ κλίσης**, ενώ το **θηλυκό** σύμφωνα με τα αντίστοιχα **θηλυκά** της **α΄ κλίσης**.

Γ. Σύνταξη

1. Το υποκείμενο του απαρεμφάτου

Στην Ενότητα 13 γνωρίσατε τα είδη και τις κυριότερες συντακτικές λειτουργίες του απαρεμφάτου. Το υποκείμενο του απαρεμφάτου μπορεί να είναι:

α. Το **ίδιο με το υποκείμενο του ρήματος** από το οποίο εξαρτάται το απαρέμφατο. Σε αυτή την περίπτωση έχουμε το φαινόμενο της **ταυτοπροσωπίας**.

Οὔτοι ἐθέλουσιν ὑπὲρ πατρίδος θνήσκειν (αυτοί θέλουν αυτοί να πεθάνουν).

β. **Διαφορετικό από το υποκείμενο του ρήματος** από το οποίο εξαρτάται το απαρέμφατο και πάντοτε σε αιτιατική. Σε αυτή την

περίπτωση έχουμε το φαινόμενο της **ετεροπροσωπίας**.

Οίομαι πάντας ὑμᾶς γινώσκειν τὰ ῥηθέντα (εγώ νομίζω ότι εσείς, γνωρίζετε).

2. Το υποκείμενο της μετοχής

Το υποκείμενο μιας μετοχής βρίσκεται στο **ίδιο γένος**, στον **ίδιο αριθμό** και στην **ίδια πτώση με τη μετοχή**.

Από την άποψη του υποκειμένου της, μια επιρρηματική μετοχή μπορεί να είναι συνημμένη ή απόλυτη.

α. **Συνημμένη** χαρακτηρίζεται μια επιρρηματική μετοχή, όταν το υποκείμενο της **έχει και άλλη συντακτική θέση μέσα στην πρόταση**.

Ἄκούσαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται παρεσκευάσαντο πρὸς μάχην (η φράση οἱ στρατιῶται, που είναι υποκείμενο της μετοχής ἀκούσαντες είναι και υποκείμενο του ρήματος παρεσκευάσαντο).

β. Απόλυτη χαρακτηρίζεται μια επιρρηματική μετοχή, όταν το υποκείμενο της **δεν έχει άλλη συντακτική θέση μέσα στην πρόταση**. Σε μια τέτοια περίπτωση, αν παραλείψουμε τη μετοχή, το υποκείμενο της περιττεύει στην πρόταση:

Ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτοὺς οὐδεμιᾶς διαφορᾶς πρότερον ὑπαρχούσης (το υποκείμενο διαφορᾶς της μετοχής δεν έχει καμία άλλη συντακτική θέση μέσα στην πρόταση).

Παρατηρήσεις.

1. Μόνο η **επιρρηματική** μετοχή μπορεί να είναι **απόλυτη**.
2. Η **απόλυτη** μετοχή βρίσκεται σε πτώση **γενική**, εάν ανήκει σε προσωπικό ρήμα, ή **αιτιατική**, εάν ανήκει σε απρόσωπο ρήμα

Ασκήσεις

1 Να εντοπίσετε το απαρέμφατο μ.φ. του κειμένου της Ενότητας, να δηλώσετε το είδος του και να δικαιολογήσετε την πτώση του υποκειμένου του.

2 Να εντοπίσετε τις μετοχές μ.φ. του κειμένου και να βρείτε τα υποκείμενα τους. Να εξετάσετε, όπου είναι απαραίτητο, αν είναι συνημμένες ή απόλυτες.

3 Να γράψετε σε όλους τους άλλους χρόνους, διατηρώντας τη φωνή, το γένος, τον αριθμό και την πτώση, τη μετοχή προσηρμοσμένα.

4 Να εντοπίσετε τις μετοχές ε.φ. και μ.φ. στις παρακάτω προτάσεις, να βρείτε αν είναι συνημμένες ή απόλυτες και να τις κλίνετε στον χρόνο και στο γένος που βρίσκονται:

α. Καὶ οἱ μὲν πολέμιοι οὕτω πράξαντες ἀπῆλθον, οἱ δὲ Ἕλληνες ἀσφαλῶς πορευόμενοι τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν Τίγρητα ποταμόν.

β. Ἡλιον δὲ νεφέλη προκαλύψασα ἠφάνισε μέχρι ἐξέλιπον ἄνθρωποι, καὶ οὕτως ἡ πόλις ἐάλω (= καταλήφθηκε).

5 Να αναγνωρίσετε το είδος των
απαρεμφάτων στις παρακάτω
προτάσεις, να δικαιολογήσετε την
πτώση του υποκειμένου τους και
να τα μεταφέρετε στους άλλους
χρόνους στη φωνή που βρίσκονται:

**α. Οἱ στρατιῶται ἤναγκάζοντο
προφυλάττεσθαι τὰ βέλη.**

**β. Οὐ πένητα κατέλιπέν μ' (= με
άφησε) ὁ πατήρ οὐδὲ πολλήν
οὐσίαν κεκτημένον, ἀλλὰ
τοσαύτην ὄσσην οὐδ' αὐτοῖ οὔτοι
ἀποκρύψασθαι πρὸς τὴν πόλιν
ἐδυνήθησαν.**

6 Να συμπληρώσετε τα κενά στις
παρακάτω προτάσεις με τους
τύπους που ζητούνται στις
παρενθέσεις:

**α. Αὕτη τῷ οἰκέτῃ (= τον υπηρέτη)
προσέταξεν _____
(απαρ. ενεστ. ρ. ἀπάγω) ἔξω τὸν**

κύνα _____ (απαρ.
ενεστ. ρ. βούλομαι) γὰρ

_____ (απαρ. ενεστ. ρ.
ἀναπαύομαι) μεθ' ἡσυχίας
'Αλέξανδρον ἔφη.

β. Βούλομαι τοίνυν καὶ ὅλως
_____ (μτχ. ενεστ. ρ.
ψεύδομαι) αὐτοὺς ἐπιδείξαι
(= να αποδείξω).

γ. Δεῖ με, περὶ ὧν οὗτος
_____ (ονομ. εν. αρσ.
μτχ. παρακ. ρ. ἐπιβουλεύω) ἦκει
(= ἔχει ἔρθει), περὶ τοῦ πράγματος
_____ (αιτ. εν. αρσ. μτχ.
αορ. ρ. ἀκούω) καὶ περὶ τῆς
πατρίδος καὶ περὶ τῆς οὐσίας
_____ (απαρ. αορ. ρ.
ἀγωνίζομαι).

δ. Λέγουσι δ' οἱ νῦν Ἴλιεῖς καὶ
τοῦτο, ὡς οὐδὲ τελέως
_____ (απαρ. παρακ. ρ.

**ἀφανίζομαι) συνέβαινε τὴν
πόλιν κατὰ τὴν ἄλωσιν ὑπὸ τῶν
Ἀχαιῶν, οὐδ' ἐξελείφθη
οὐδέποτε.**

**Φθείρουσιν ἥθη χρηστὰ
ὀμιλῖαι κακαὶ
Μένανδρος, *Γνώμαι Μονόστιχοι***

**Οἱ κακὲς συναναστροφές
φθείρουν τὰ χρηστὰ ἥθη**

Ενότητα 18

Ο Ερμής είναι ένας Θεός που διώκει την αδικία και την παρανομία. Στην εικόνα κυνηγά τον πανούργο κλέφτη Πανδάρεω, που έκλεψε τον χρυσό σκύλο που φρουρούσε τον ναό του Αία (μελανόμορφη κύλικα, περ. 580 πΧ., Μουσείο Λούβρου)

Η ειλικρίνεια ανταμείβεται

Α. Κείμενο Στον μύθο του Αισώπου (βλ. Ενότητες 6 και 14) που ακολουθεί πρωταγωνιστούν δύο διαχρονικοί ανθρώπινοι τύποι. Ο

ένας, τίμιος και ειλικρινής, λέει την αλήθεια, ακόμα και όταν αυτή δεν τον συμφέρει. Ο άλλος, πονηρός και επιτήδειος, προσπαθεί με δόλο να επωφεληθεί από τις περιστάσεις.

Ξυλευόμενός τις παρά τινα ποταμόν τόν πέλεκυν ἀπέβαλε. Τοῦ δέ ρεύματος παρασύραντος αὐτόν ὠδύρετο, μέχρις οὐ ὁ Ἑρμῆς ἐλεήσας αὐτόν ἤκε. Καί μαθὼν παρ' αὐτοῦ την αἰτίαν, δι' ἣν ἔκλαιε, τὸ μὲν πρῶτον καταβάς χρυσοῦν αὐτῷ πέλεκυν ἀνήνεγκε καί ἐπυνθάνετο, εἰ οὗτος αὐτοῦ εἶη. Τοῦ δέ εἰπόντος μὴ τοῦτον εἶναι, ἀργυροῦν ἀνήνεγκε καὶ ἠρώτα, εἰ τοῦτον ἀπέβαλεν. Ἀρνησαμένου δέ καὶ τοῦτον τὸ τρίτον τὴν ἴδιαν ἀξίνην αὐτῷ ἐκόμισε. Τοῦ δέ ἐπιγνόντος

ἀποδεξάμενος αὐτοῦ τὴν δικαιοσύνην πάσας αὐτῷ ἔχαρίσατο. Καὶ ὅς παραγενόμενος πρὸς τοὺς ἑταίρους τὰ γεγενημένα αὐτοῖς διηγήσατο. Τῶν δὲ τις ἀναλαβὼν πέλεκυν παρεγένετο ἐπὶ τὸν αὐτὸν ποταμὸν καὶ ξυλευόμενος ἐπίτηδες τὴν ἀξίνην εἰς τὰς δῖνας ἀφῆκε, καθεζόμενός τε ἔκλαιε. Ἐρμούδῃ δὲ ἐπιφανέντος καὶ πυνθανομένου, τί τὸ συμβεβηκός εἶη, ἔλεγε τὴν τοῦ πελέκεως ἀπώλειαν. Τοῦ δὲ χρυσοῦν αὐτῷ ἀνενεγκόντος καὶ διερωτῶντος, εἰ τοῦτον ἀπολώλεκεν, ὑπὸ τοῦ κέρδους ἔξαφθείς ἔφασκεν αὐτὸν εἶναι. Καὶ ὁ θεὸς αὐτῷ οὐκ ἔχαρίσατο, ἀλλ' οὐδέ τὸν ἴδιον πέλεκυν ἀποκατέστησεν.

Μῦθος του Αισώπου (διασκευή)

**Μινωικός χρυσός
πέλεκυς (περ. 1600 π.Χ.,
Αρχαιολογικό Μουσείο
Ηρακλείου)**

Γλωσσικά σχόλια

**ξυλευόμενος τις παρά τινα
ποταμόν = καθώς έκοβε ξύλα στην
όχθη ενός ποταμού (πβ.: δρυός
πεσούσης πᾶς ἀνήρ ξυλεύεται)
τόν πέλεκυν ἀπέβαλε (οριστ. αορ.
β´ ρ. ἀποβάλλω) τοῦ δέ ρεύματος
παρασύραντος αὐτόν ὠδύρετο,
μέχρις οὔ ὁ Ἑρμῆς ἐλεήσας (μτχ.
αορ.ρ. ἐλεέω, ἐλεῶ) αὐτόν ἤκε =
(εδώ) έχασε το τσεκούρι του (του
έπεσε στο ποτάμι) και, επειδή το
ρεύμα το παρέσυρε, έκλαιγε, μέχρι
που ο Ερμης τον λυπήθηκε και
ήρθε (κοντά του)**

δι' ἣν (αιτ. εν. θηλ. αναφ. αντων. ὅς, ἥ, ὅ) = εξαιτίας της οποίας

καταβάς (μτχ. αορ. β' ρ. καταβαίνω)

ἀνήνεγκε (οριστ.αορ. β' ρ. ἀναφέρω) = (εδώ) βούτηξε στο ποτάμι και έφερε επάνω (πβ. ν.ε.:διένεξη)

πυνθάνομαι = ρωτώ

εἰ οὗτος αὐτοῦ εἶη. (ευκτ. ενεστ. ρ. εἶμι) = αν ηταν δικό του

τοῦ δὲ εἰπόντος (μτχ. αορ. β' ρ. λέγω) **μὴ τοῦτον εἶναι** = κι όταν αυτός εἶπε ότι δεν ηταν αυτό (το τσεκούρι του)

τὸ τρίτον = την τρίτη φορά

ὁ ἴδιος, ἡ ἴδια, τὸ ἴδιον = ο δικός του (πβ. ν.ε.: ιδιωτικός, ιδιαίτερος, ιδιάζων)

ἀξίνη = είδος τσεκουριού

κομίζω = φέρνω (πβ. ν.ε.: κομιστής, κόμιστρο, νοσοκομείο)

τοῦ δὲ ἐπιγνόντος (μτχ. αορ. β' ρ. ἐπιγιγνώσκω) = κι όταν αυτός το αναγνώρισε

ἀποδέχομαι = επιδοκιμάζω

και ὅς παραγενόμενος πρὸς τοὺς ἑταίρους = κι αυτός ήρθε στους συντρόφους του (πβ. ν.ε.: εταιρεία) και

ἀναλαμβάνω = παίρνω μαζί μου (πβ. ν.ε.: ανάληψη)

ἡ δίνη = το ρεύμα

ἀφῆκε (οριστ. αορ. β' ρ. ἀφίημι) = άφησε

καθεζόμενός τε ἔκλαιε = κάθισε και έκλαιγε

Ἑρμοῦ ἐπιφανέντος (μτχ. παθ. αορ. β´ ρ. ἐπιφαίνομαι) = όταν παρουσιάστηκε σ´ αυτόν ο Ερμής τοῦ δὲ χρυσοῦν αὐτῷ ἀνενεγκόντος (μτχ. αορ. β´ ρ. ἀναφέρω) = όταν του ανέβασε χρυσό (τσεκούρι) ἀπολώλεκεν (οριστ. παρακ. ρ. ἀπόλλυμι) = έχει χάσει

ὑπὸ τοῦ κέρδους ἐξαφθείς (μτχ. παθ. αορ. α´ ρ. ἐξάπτομαι) = επειδὴ φλεγόταν ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία του κέρδους (πβ.ν.ε.: ἐξαψη)

φάσκω = λέω, ισχυρίζομαι

ἀποκατέστησεν (οριστ. αορ. ρ. ἀποκαθίστημι) = ἔβαλε στη θέση του, επέστρεψε

Ερμηνευτικά σχόλια

έπιφανέντος: Όπως είδατε και στα ομηρικά έπη, πεποίθηση των αρχαίων Ελλήνων ήταν ότι οι θεοί μπορούσαν να παρουσιαστούν στους θνητούς με ανθρώπινη η θεϊκή μορφή είτε για να επιβραβεύσουν τη θεοσέβειά τους είτε για να δοκιμάσουν την πίστη τους. Η *επιφάνεια* στον μύθο του Αισώπου δεν πρέπει συνεπώς να μας ξενίζει.

Ερωτήσεις

1. Γιατί παρουσιάστηκε ο Ερμής στον πρώτο ξυλοκόπο;
2. Γιατί επιβράβευσε ο Ερμής τον πρώτο ξυλοκόπο;
3. Τι παρακίνησε τον δεύτερο ξυλοκόπο να προσπαθήσει να εξαπατήσει τον θεό; Ποια κατάληξη είχε η απόπειρά του;

4. Ποιο είναι το ηθικό δίδαγμα του μύθου; Ποια αξία προβάλλει και πώς αντιμετωπίζεται αυτή στις μέρες μας;
5. Σε τι αποβλέπει ο Ερμής δοκιμάζοντας τους δύο ανθρώπους του μύθου; Μπορείτε να ανακαλέσετε ανάλογα παραδείγματα δοκιμασίας ανθρώπων από θεούς από τη μυθολογία, τα παραμύθια ή άλλες πηγές;
6. Μπορείτε να θυμηθείτε από τον Όμηρο περιπτώσεις «επιφάνειας» θεών σε ανθρώπους; Να συγκρίνετε τα χαρακτηριστικά των θεών οι οποίοι παρουσιάζονται σε θνητούς στο έπος με αυτά του Ερμή στον μύθο που μελετήσατε.

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

**ἡ δίκη [= το ορθό, ο κανόνας,
το δίκαιο, η δίκη]**

**[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο
δικαιοσύνην]**

Ομόρριζα απλά

Αρχαία / Νέα Ελληνική

**δικάζω, δικάσιμος, ὁ δικαστής,
δικαστικός, δικανικός [= δικαστι-
κός], τὸ δικαστήριον (-ιο),
δικαιῶ (δικαιώνω) [= (α.ε.) επανορ-
θώνω, ν.ε.) αποδεικνύω σωστό],
τὸ δικαίωμα, ἡ δικαίωσις (-η)
ἡ δικαιοσύνη, δίκαιος,
δίκην [= σαν (επίρρ.)]**

Νέα Ελληνική

το δίκιο

Ομόρριζα σύνθετα

Αρχαία Ελληνική

δικηφόρος [= αυτός που φέρνει δικαιοσύνη, ο τιμωρός] δικολογῶ
ὁ δικολόγος [= δικηγόρος],
συνδικάζω [= δικάζω μαζί με άλλον], διαδικάζω

Αρχαία / Νέα Ελληνική

ὁ δικηγόρος, ἡ δικογραφία,
ἡ δικαιολογία, ἡ δικαιοδοσία [= αρμοδιότητα], ἀδικῶ, τὸ ἀδίκημα,
ἀντιδικῶ, ἡ ἀντιδικία, ὁ ἀντίδικος,
καταδικάζω, ἡ καταδίκη,
ἐκδικάζω, ἡ ἐκδίκασις (-η),
ἐκδικῶ [= (ν.ε.) εκδικούμαι],
ἡ ἐκδίκησις (-η), ἡ διαδικασία,
προδικάζω [= (α.ε.) υπερασπίζω,
(ν.ε.) προεξοφλώ,] ὑπόδικος,
φυγόδικος

Νέα Ελληνική

δικολάβος [= 1. πρακτικός δικηγόρος χωρίς πτυχίο, 2. μτφ. αυτός που παρουσιάζει τα πράγματα κατά το συμφέρον του], δικαιούχος, δικαιοπραξία, αδικοχαμένος, εξώδικος, τελεσίδικος, [= αυτός που έχει οριστικό χαρακτήρα], Στρατοδικείο, Ναυτοδικείο, Αεροδικείο, Πταισματοδικείο, Πλημμελειοδικείο

Ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τα παρακάτω παράγωγα ουσιαστικά των ρ. **δικάζω** και **δικαιῶ** στην κατηγορία που ανήκουν: **δικαστής, δικαστήριο, δικαίωμα, δικαίωσις.**

τόπος _____

ενέργεια,
κατάσταση _____

πρόσωπο
που ενεργεί _____

αποτέλεσμα
ενέργειας _____

2. Ποια είναι η σημασιολογική διαφορά των λέξεων «δίκαιο» και «δίκιο» στη ν.ε.;

3. Να βρείτε τη σημασία των παρακάτω φράσεων και να γράψετε μία πρόταση με κάθε φράση:

α. θεία δίκη

β. με πνίγει το δίκιο

γ. κοιμάται τον ύπνο του δικαίου

δ. το δίκαιο του ισχυροτέρου

4. Να συμπληρώσετε τα κενά με την κατάλληλη λέξη από το πλαίσιο, αφού τη μεταφέρετε στον τύπο που απαιτείται:

δικαιοδοσία δικαίωνω δικαίωμα
δικαστικός δικογραφία δικάσιμος

α. Μελετούσα όλο το βράδυ τη

_____, γιατί αύριο πρέπει να κάνω την τελική μου αγόρευση στο δικαστήριο.

β. Ο εκδοτικός οίκος εξασφάλισε τα πνευματικά _____ αυτού του βιβλίου.

γ. Η λαμπρή εμφάνιση των αθλητών μας στους Ολυμπιακούς αγώνες _____ τις προσδοκίες μας.

δ. Η υπόθεσή σας υπάγεται στη _____ του Υπουργείου Εξωτερικών.

ε. Στις τελευταίες εκλογές
διορίστηκε _____
αντιπρόσωπος στην επαρχία.
στ. Μετά την ολοκλήρωση της
προανάκρισης δεν απομένει παρά
να οριστεί τακτική
_____ για την υπόθεση.

B2. Ετυμολογικά

Επαναληπτικές ασκήσεις

- 1.** Να υπογραμμίσετε τα κυρίως
ρηματικά επίθετα των παρακάτω
προτάσεων και να γράψετε από
ποια ρήματα παράγονται:
  - α.** Ἐγὼ οὐχ ὁμολογήσω ἄκλητος
ἦκιν, ἀλλ' ὑπὸ σοῦ κεκλημένος.
  - β.** Ἐγὼ γένος μὲν εἶμι τῆς
περιρρύτου Σκύρου.

γ. Ἔδοξε παντάπασιν (= οπωσδήποτε) διαβατέον εἶναι τὸ χωρίον.

2. Από τα παρακάτω ονόματα να σχηματίσετε παράγωγα επίθετα της α.ε. που να δηλώνουν ὅ,τι ζητείται στις παρενθέσεις:

αἴτιος > _____
(πλησμονή)

ποταμός > _____ (αυτὸν που ἔχει σχέση ἢ ανήκει σε εκείνο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη)

ἄργυρος > _____ (χρῶμα)

θεός > _____ (αυτὸν που ἔχει σχέση ἢ ανήκει σε εκείνο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη)

θάνατος > _____ (τον κατάλληλο για εκείνο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη)

δίκη > _____ (αυτόν που έχει σχέση ή ανήκει σε εκείνο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη)

3. Να συμπληρώσετε τον πίνακα με τα κυρίως ρηματικά επίθετα των ρημάτων:

ρήμα	ρηματικό επίθετο
ἐπαινέω, ἐπαινῶ	
πλάσσω	
γλύφω	
λέγω	
φέρω	
ἀποδέχομαι	

4. Να κατατάξετε τα παρακάτω επιρρήματα στην κατηγορία που ανήκουν (τοπικά, τροπικά κτλ.), ανάλογα με τις καταλήξεις τους:

σαφῶς ταυρηδὸν ὀσάκις ἐγγύθεν θύραθεν βαρέως	

5. Να γράψετε από ποια ονόματα προέρχονται τα παρακάτω ρήματα και το αντίστροφο:

ρήμα	όνομα
ἀθλέω, ἀθλῶ	
	δίκη
ἐλευθερόω, ἐλευθερῶ	
	ἔλεος
ἀληθεύω	
	θάρρος
	πέλεκυς
χρυσόω, χρυσῶ	

Γ. Γραμματική

Επαναληπτικές ασκήσεις

- 1.** Να κλίνετε τα παρακάτω ουσιαστικά και στους δύο αριθμούς: ποταμόν, ρεύματος, αίτιαν, εταίρους, άπώλειαν.
- 2.** Να κλίνετε τις μετοχές στον χρόνο και στο γένος που βρίσκονται και στους δύο αριθμούς: άποδεξάμενος, έλεήσας.
- 3.** Να μεταφέρετε τα απαρέμφατα στη μ.φ. στον χρόνο που βρίσκονται: λύειν, γράφειν, παιδεύσειν, παιδεύσαι, πέμψειν, πέμψαι.
- 4.** Να συμπληρώσετε τα άλλα δύο γένη των παραπάνω μετοχών

στην ίδια πτώση, στον ίδιο χρόνο και στην ίδια φωνή: **ξυλευόμενος, καθεζόμενος, πυνθανομένου, λέγοντες, βουλευομένοις, ἀκουσάσης.**

5. Να γράψετε τη δοτική ενικού των μετοχών των ρημάτων και στα τρία γένη σε όλους τους χρόνους της ίδιας φωνής: **κατακόπτω, ἀποτάσσομαι.**

6. Να αντικαταστήσετε χρονικά τα ρήματα: **συμβουλευέσθε, παρατάσσονται, ἐγράψω.**

7. Να μεταφέρετε τους τύπους στην οριστική της μ.φ., στο ίδιο πρόσωπο και στον ίδιο αριθμό και χρόνο: **ἔταξας, πεπράχαμεν, ἔλεγε, ἐβούλευες.**

8. Να συμπληρώσετε τα κενά με τον ρηματικό τύπο που ζητείται στην παρένθεση:

α. Ἐν τῇ Σπάρτῃ πάντες

_____ (πείθομαι, οριστ. ενεστ.) ταῖς ἀρχαῖς και τοῖς νόμοις.

β. Ἐν ταῖς πόλεσι πάντες

_____ [χρηματίζομαι (= αποκτώ χρήματα), οριστ. ενεστ.], ὅσον δύνανται ὁ μὲν γεωργεῖ, ὁ δὲ ναυκληρεῖ, ὁ δὲ _____ (ἐμπορεύομαι, οριστ. ενεστ.), οἱ δὲ και ἀπὸ τεχνῶν _____ (τρέφομαι, ενεστ.).

γ. Οἱ παῖδες τοῦ Ἡρακλέους

ἔφευγον μὲν Ἐυρυσθέα,

_____ (ἐξελαύνομαι, οριστ. παρατ.) δὲ ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων.

δ. Τότε οὖν λόγοι πρὸς

Λακεδαιμονίους περὶ τῆς εἰρήνης

_____ (γίγνομαι, οριστ. παρατ.).

ε. Κῦρος δ' ἐπὶ τούτοις

_____ (μεταπέμπομαι, οριστ. αορ.) **Λύσανδρον.**

9. Να βρείτε τη διάθεση των ρημάτων στις παρακάτω προτάσεις:

α. Λύσανδρος ἀφικόμενος εἰς Ἔφεσον μετεπέμψατο Ἐτεόνικον ἐκ Χίου σὺν ταῖς ναυσί.

β. Οἱ Λακεδαιμονίων παῖδες αἰεὶ ἐγυμνάζοντο.

γ. Διὰ ταῦτα ὑπὸ τῶν τριάκοντα και Ἀγοράτου τουτουὶ ἀπέθανον.

10. Αφού συμπληρώσετε τα ζητούμενα στα τετραγωνίδια, στην ἐγχρωμη στήλη θα σχηματιστεί ουσιαστικό ομόρριζο του ρ.

δανείζω

α. απαρ. αορ. ρ. παιδεύω β. απαρ. αορ. ρ. βλάπτομαι
γ. δοτ. εν. αρσ. μτχ. ενεστ. ρ. ίδρύω
δ. ονομ. πληθ. αρσ. μτχ. παρακ. ρ. ἄρχω
ε. ονομ. εν. θηλ. μτχ. παρακ. ρ. γράφω
στ. ονομ. εν. ουδ. μτχ. παρακ. ρ. κόπτω
ζ. απαρ. παρακ. ρ. σώζω

			α.										
			β.										
		γ.											
		δ.											
ε.													
		στ.											
	ζ.												

11. Να εντοπίσετε τις μετοχές των παρακάτω προτάσεων, να αναγνωρίσετε το είδος τους και να βρείτε αν είναι συνημμένες ή απόλυτες:

α. Ξυλευόμενός τις παρά τινα ποταμόν τόν πέλεκυν ἀπέβαλε.

β. Τοῦ δέ ρεύματος παρασύραντος τόν πέλεκυν ὁ ἄνθρωπος ὠδύρετο.

γ. Τινές δέ τῶν Χαλδαίων ληζόμενοι (= με τη ληστεία) ζῶσιν.

δ. Αγησίλαος ἔτι νέος ὢν ἔτυχε τῆς βασιλείας.

12. Πολλάκις ἐθαύμασα τίσι ποτε λόγοις Ἀθηναίους ἔπεισαν οἱ γραψάμενοι Σωκράτην ὡς ἄξιος εἶη θανάτου τῇ πάλει.

α. ἐθαύμασα, ἔπεισαν: να βρείτε τα υποκείμενα των ρημάτων και να

γράψετε την οριστική του μέλλοντα και του παρακειμένου στο πρόσωπο, στον αριθμό και στη φωνή που βρίσκονται.

β. λόγους, Ἀθηναίους, θανάτου, τῆ πάλει: να γράψετε τις παραπάνω λέξεις στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού.

13. Στις προτάσεις που ακολουθούν να εντοπίσετε τα υποκείμενα, τα αντικείμενα και τα κατηγορούμενα:

α. Οἱ τῶν πραγμάτων καιροὶ οὐ μένουσι την ὑμετέραν βραδύτητα και εἰρωνείαν.

β. Τάφρον περί τὸ ἱερόν ἔσκαπτον.

γ. Προετάξαντο (= προέταξαν, τοποθέτησαν μπροστά) τῆς φάλαγγος οἱ Λακεδαιμόνιοι τοὺς ἰππέας.

**δ. Ούτε πλοῦτος κάλλος φέρει τῷ
κεκτημένῳ) μετ' ἀνανδρίας.**

**ε. Ἀντί φίλων νῦν κόλακες καί
θεοῖς ἐχθροὶ νομίζονται.**

**στ. Ἐπὶ τῶν καιρῶν τούτων ἐχει-
ροτόνησαν Ἀθηναῖοι στρατηγὸν
ἐπ' Ἀμφίπολιν Ἴφικράτην.**

14. Στις προτάσεις που
ακολουθούν να εντοπίσετε τα
απαρέμφατα και, αφού δηλώσετε το
εἶδος και τη συντακτικὴ θέση τους,
να αιτιολογήσετε την πτώση του
υποκειμένου τους:

α. Διδάσκει σε μάχεσθαι ἐν ὄπλοις.

**β. Δίκαιόν ἐστὶν ὑμᾶς διαφέρειν τι
τούτων.**

**γ. Παισὶν δὲ αἰδῶ (= σεβασμό,
φιλότιμο) χρή πολλήν, οὐ χρυσὸν
καταλείπειν (= να κληροδοτούμε).**

δ. Ἐϊκότως (= εὐλογα) δοκεῖτε πάντα ταῦτα ὑπομένειν.

15. Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις με κριτήριο τους όρους τους:

α. Τοῦ δέ παμφορωτάτου κτήματος οἱ πλεῖστοι ἐπιμέλονται.

β. Λακεδαιμόνιοι ἔλυσαν τας σπονδάς.

γ. Οἱ ἄνθρωποι ἐν ναοῖς τοῦς θεοῦς θεραπεύουσιν.

δ. Ὁ νεανίας ἐν τῷ σταδίῳ δίσκον και σφαῖραν ρίπτει.

ε. Ἰωάννην τόν βαπτιστήν Ἡρώδης ἀπεκεφάλισεν.

στ. Δέσποτα, μέμνησο (= να θυμάσαι) τῶν Ἀθηναίων.

**Καὶ ἐπισφαλές και ὁμοιον
μαινομένῳ δοῦναι μάχαιραν
καὶ μοχθηρὰ δύναμιν**

**Ἰάμβλιχος,
Προτρεπτικός Λόγος 9**

**Εἶναι το ἴδιο πράγμα,
και μάλιστα επικίνδυνο,
το να δώσει κανείς μαχαίρι σε
τρελό και δύναμη σε μοχθηρό.**

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΝΟΤΗΤΑ 14 6

**Ένα άδικο παράπονο
(Μύθος του Αισώπου, διασκευή)**

A. Κείμενο

B1. Λεξιλογικός Πίνακας: άρχω

**B2. Ετυμολογικά: Παραγωγή
επιθέτων από ρήματα (α' μέρος):
κυρίως ρηματική επίθετα με
καταλήξεις -τέος, -τος**

**Γ. Γραμματική: 1. Γ' κλίση
ουσιαστικών: α. ακατάληκτα
διπλόθεμα οδοντικόληκτα σε
-ων (γεν. -οντος) β. καταληκτικά
μονόθεμα οδοντικόληκτα σε -ας
(γεν. -αντος) 2. Οριστική
ενεστώτα και μέλλοντα μ. φ.
βαρύτονων ρημάτων
3. Οριστική μέλλοντα ρ. ειμί**

ΕΝΟΤΗΤΑ 15 40

**Η μεταμόρφωση του Λευκίππου
(Αντωνῖνος Λιβεράλις, *Μεταμορφώσεων Συναγωγή 17*, διασκευή)**

A. Κείμενο

B1. Λεξιλογικός Πίνακας: φύω

**B2. Ετυμολογικά: Παραγωγή
επιθέτων από επιρρήματα**

**Γ. Γραμματική: Οριστική
παρατατικού και αορίστου μ.φ.
βαρύτονων ρημάτων**

ΕΝΟΤΗΤΑ 16 67

**Το θλιβερό τέλος ενός τυράννου
(Αΐλιανός, *Ποικίλη Ἱστορία 6.12*,
διασκευή)**

A. Κείμενο

**B1. Λεξιλογικός Πίνακας:
ἡ θάλαττα / θάλασσα**

**B2. Ετυμολογικά: Παραγωγή
επιθέτων από επιρρήματα**

Γ. Γραμματική: Οριστική παρακείμενου και υπερσυντελικού μ.φ. βαρύτονων ρημάτων

ΕΝΟΤΗΤΑ 17 95

Ένα διδακτικό παράδειγμα από τη φύση (Μέγας Βασίλειος, *Όμιλίοι εἰς τὴν Ἑξαήμερον 7.3*)

A. Κείμενο

B1. Λεξιλογικός Πίνακας:

ἡ σὰρξ

B2. Ετυμολογικά: Παραγωγή επιρρημάτων: τοπικά, τροπικά, ποσοτικά, χρονικά

Γ1. Γραμματική: Απαρέμφατα και μετοχές μ.φ. βαρύτονων ρημάτων

Γ2. Σύνταξη: 1. Το υποκείμενο του απαρεμφάτου: ταυτοπροσωπία – ετεροπροσωπία 2. Το υποκείμενο της μετοχής: συνημμένη – απόλυτη

ΕΝΟΤΗΤΑ 18 131

**Η ειλικρίνεια ανταμείβεται
(Μύθος του Αισώπου, διασκευή)**

A. Κείμενο

B1. Λεξιλογικός Πίνακας: ή δίκη

**B2. Ετυμολογικά: Επαναληπτικές
ασκήσεις**

**Γ. Γραμματική - Σύνταξη:
Επαναληπτικές ασκήσεις**

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.